

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

**Práce se synonymy ve výuce ruského jazyka na
střední škole**

**Working with Synonyms in Teaching of
Russian Language at High School**

Bc. Šárka Kyselá

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Rozboudová Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích
předmětů pro základní školy a střední
školy německý jazyk – ruský jazyk

Rok odevzdání: 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Práce se synonymy ve výuce ruského jazyka na střední škole* vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených zdrojů literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. 4. 2017

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Lence Rozboudové, Ph.D., za její cenné rady, trpělivost a podporu při vedení mé diplomové práce.

V Praze dne 21. 4. 2017

.....

podpis

ABSTRAKT:

Cílem diplomové práce je zhodnotit využívání synonym ve výuce ruského jazyka na střední škole. Teoretická část práce přibližuje z lingvistického (pragmatika, sémantika, stylistika) a lingvodidaktického pohledu problematiku synonym, synonymických řad a ostatních paradigmatických vztahů. V teoretické části je dále přiblížena také problematika slovní zásoby z didaktického hlediska. V praktické části je zhodnocena rozmanitost synonym, používaných v učebních souborech ruského jazyka, jakož i způsoby jejich prezentace a nácviku. V závěrečné části jsou pak navrženy vlastní náměty pro práci se synonymy ve výuce ruštiny na střední škole.

KLÍČOVÁ SLOVA:

synonyma, synonymické řady, cizí jazyky, slovní zásoba, výuka ruštiny

ABSTRACT:

The aim of this thesis is to evaluate the usage of synonyms in teaching Russian language at high schools. The theoretical part of this thesis outlines the issues of synonyms and synonymous series from the linguistic (paradigmatic relations, semantics, stylistic) and linguodidactic point of view. The theoretical part also include the issue of vocabulary from the didactic point of view. Furthermore, in the practical part, the diversity of synonyms used in curriculum of Russian language teaching are evaluated as well as the methods of demonstration and practising of such curriculum. In the final part of this thesis my own concepts for working with synonyms in teaching Russian language at high schools are suggested.

KEYWORDS:

synonyms, synonymous series, foreign languages, vocabulary, Russian language teaching

Obsah

Úvod.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Synonymie jako paradigmatický vztah.....	10
1.1 Paradigmatické vztahy lexikálních jednotek.....	11
1.1.1 Antonymie	11
1.1.2 Polysémie.....	12
1.1.3 Homonymie	13
1.1.4 Paronymie	15
1.2 Synonymie a synonymické řady	16
1.2.1 Synonymie a její charakteristika.....	16
1.2.2 Druhy synonym.....	17
1.2.3 Synonymické řady	19
2 Slovní zásoba cizího jazyka z didaktického hlediska	21
2.1 Obecná charakteristika slovní zásoby	21
2.2 Problematika slovní zásoby v pedagogických dokumentech.....	23
2.3 Osvojování slovní zásoby	25
2.3.1 Lexikální minimum.....	28
2.3.2 Prezentace slovní zásoby	31
2.3.3 Typologie cvičení k osvojování slovní zásoby.....	34
2.3.4 Opakování a systematizace slovní zásoby	36
2.3.5 Kontrola osvojení slovní zásoby.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
3 Přídavná jména v učebním souboru Радуга по-новому a práce s nimi	40
3.1 Metodika zpracování	40
3.2 Využívaná přídavná jména v učebním souboru Радуга по-новому 1-5	41

3.2.1	Радуга по-новому 1	41
3.2.2	Радуга по-новому 2	44
3.2.3	Радуга по-новому 3	48
3.2.4	Радуга по-новому 4	52
3.2.5	Радуга по-новому 5	56
3.3	Práce se synonymy v učebním souboru Радуга по-новому.....	59
4	Rozšiřující cvičení k nácviку synonymních výrazů přídavných jmen	61
	Závěr	82
	Резюме.....	84
	Seznam použité literatury a zdrojů:	86
	Seznam příloh	91

Úvod

V dnešní době se znalost alespoň jednoho cizího jazyka považuje za naprosto běžnou věc a je nezbytností takřka každého dne. Velká část lidí je denně vystavována kontaktu s cizinci, se kterými je mnohdy nucena komunikovat. Aby však komunikace v cizím jazyce probíhala hladce, bez zábran, stresu a chyb, je nutné cizí jazyk perfektně ovládnout nejen z hlediska správné výslovnosti nebo bezchybné gramatiky, ale i z hlediska bohaté slovní zásoby.

Pokud nechceme v běžné komunikaci používat stále stejné výrazy, ba naopak máme zájem vyjadřovat se exaktně, využívat přesná a charakteristická pojmenování, musíme neustále rozšiřovat naši slovní zásobu a hledat nová přesnější synonymická pojmenování pro jevy kolem nás. Jen tímto způsobem se dokážeme více přiblížit k pochopení cizího jazyka a zbavíme se strachu z toho, že nedokážeme ovládat řeč tak, jako rodilí mluvčí.

Tato diplomová práce je zaměřena na práci se synonymy ve výuce ruského jazyka na střední škole. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy by měli žáci ve výuce druhého cizího jazyka dosáhnout úrovně A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Při výuce by tedy měl být kladen důraz především na vytváření zejména fonetického a syntaktického základu, přičemž žák ovládá pouze základní fráze. Z tohoto důvodu se diplomová práce nemůže zaměřovat na práci se synonymy na základní škole, ale je soustředěna na školy střední, kde by žáci měli dosáhnout jazykové úrovně B1 podle Společného evropského referenčního rámce, při předpokladu, že ruský jazyk je zde vyučován jako další cizí jazyk. Žáci této pokročilejší úrovně se již snaží o prohloubení svých jazykových poznatků, potažmo i o rozšíření slovní zásoby pomocí synonymních výrazů.

Synonyma jsou nedílnou součástí výuky cizího jazyka, proto bude práce věnována problematice jejich začleňování do výukových materiálů ruského jazyka. Toto téma lze pokládat za aktuální také díky změnám v přístupu k výuce v posledních letech, kdy cílem výuky je především utváření komunikativní kompetence žáků, s čímž je úzce spjato i rozšiřování slovní zásoby žáků pomocí vhodných synonym.

Hlavním cílem této diplomové práce bude analýza využití synonymních výrazů v dnešních učebnicích a vytvoření doplňkových cvičení a materiálů, které by mohly stávající materiál obohatit. Dílčím cílem práce bude v první řadě teoreticky

přiblížit problematiku slova a paradigmatických vztahů, větší důraz však bude kladen na problematiku didaktiky slovní zásoby cizího jazyka z teoretického hlediska.

Předkládaná práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části bude přiblížena problematika slova, slovní zásoby a jednotlivých paradigmatických vztahů, přičemž důraz bude kladen především na synonyma a synonymické řady. Druhá část práce bude zaměřena na didaktiku cizích jazyků, konkrétně na didaktiku slovní zásoby. V této části budeme obecně hovořit o didaktice slovní zásoby a jejím místu ve výuce, zaměříme se na rozsah slovní zásoby, způsob osvojování, sémantizaci a v neposlední řadě budeme hovořit o možných problémech při osvojování slovní zásoby a o možnostech jejího procvičování.

V praktické části zhodnotíme využití synonym v dnešních učebnicích ruského jazyka pro střední školy, zjistíme, na jaké synonymní výrazy se klade největší důraz, popř. jak se s těmito výrazy v učebnicích pracuje, a následně vytvoříme konkrétní cvičení, které by mohly přispět k obohacení již existujících materiálů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Synonymie jako paradigmatický vztah

První kapitola této práce se zabývá vymezením pojmů, které s touto prací souvisí. V první řadě se budeme zabývat pojmem *slovo* a obecnou charakteristikou tohoto pojmu. V další části první kapitoly se zaměříme na paradigmatické vztahy lexikálních jednotek, tedy na antonymii, polysémii, paronymii, homonymii a podrobně se v závěru první kapitoly zaměříme na synonymii a synonymické řady. Tato první kapitola diplomové práce vychází z bakalářské práce *Synonymické řady v ruském, českém a německém jazyce ve srovnání* (Kyselá, 2015, 68 s.)

Samotné vymezení pojmu *slovo* není podle Filipce a Čermáka (1985, s. 31) vzhledem k jeho komplexnosti vůbec snadné. Můžeme jej definovat například takto: „Slovo je základní a primární jednotka lexikální roviny jazyka, buď jednočlenný lexém monosémický (jednočlenná lexie) nebo polysémický (polysémické slovo). Znakem (symetrickým) je lexie (slovo, lexém, frazém monosémický). Tato jednotka (např. slovo kniha) je dána invariantním vztahem specifické zvukové, popř. grafické formy (např. kniha) a specifického významu (např. sémému), plní specifické gramatické funkce, ve spojení s jinými takovými jednotkami vytváří jednotky vyšších rovin a svými paradigmatickými vztahy, formálním i významovým, se podílí na existenci dílčích systémů v lexikální (slovní) zásobě.“

Obdobný názor jako Filipce a Čermák má i Čejka (1992, s. 7), který tvrdí, že „z hlediska lexikologie je třeba definovat lexikální jednotku tak obecně, aby zahrнула všechny jevy, jež tato disciplína považuje tradičně za pole svého významu. Jako lexikální jednotku v tomto smyslu pak chápeme takovou minimální posloupnost fonémů nebo grafémů, která má globální (celostní) význam, je tedy sémanticky nedělitelná na menší smysluplné posloupnosti, které by byly členy otevřených substitučních tříd (paradigmat).“

Podle Šanského (2007, s. 13) jsou slova hlavním objektem zkoumání lexikologie. Přesná definice slova od Šanského (2007, s. 19) zní takto: „Слово выступает в качестве основной единицы языка, определяющей его особый характер среди других семиотических систем.“

Man (1976, s. 4) ve své publikaci nahlíží na tento problém poněkud jinak.

Nevěnuje se podrobně jen pojmu slovo, nýbrž pojmu pojmenování. Často se totiž můžeme setkat s tím, že jsou tyto dva pojmy ztotožňovány, avšak ve skutečnosti stejné nejsou. Tyto pojmy se mohou obsahem i rozsahem shodovat, ale může mezi nimi být i rozdíl. Podle Mana (1976, s. 5) tedy musíme rozlišovat „pojmenovací jednotku / pojmenování, která existuje v konkrétním užití, funguje v projevu jako výsledek pojmenovacího aktu, a jednotku lexikální /slovo, popřípadě sousloví, která existuje jako obecný invariant v slovní zásobě, v lexikálním systému.“

1.1 Paradigmatické vztahy lexikálních jednotek

Podle Valginy (1987, s. 7) chápeme paradigmatické vztahy jako „отношения слов в разных группах, объединяемых общностью признаков.“

Filipec s Čermákem (1985, s. 128) se na celou problematiku dívají poněkud obširněji a rozdělují vztahy formální, formálně–významové a významové, přičemž „k vztahům paradigmatickým, vytvářejícím specifická paradigmata, patří vztahy významové a formálně významové.“

V následující podkapitole se budeme zabývat paradigmatickými vztahy lexikálních jednotek, ke kterým patří antonymie, polysémie, homonymie, paronymie a synonymie, které je však vyhrazena samostatná podkapitola 1. 3 věnující se této problematice podrobněji.

1.1.1 Antonymie

Filipec s Čermákem (1985, s. 129) definují antonymii takto: „Antonymie vedle synonymie představuje základní významový vztah lexikálních jednotek. Zakládá se na logickém protikladu, opozici dvou skutečností, jejich odrazu v myšlení a slov tyto protiklady označujících.“ Znamená to tedy, že antonymie je jistý princip protikladného odrazu skutečnosti a způsobu pojmenování a označování.

Valgina, ve své učebnici *Современный русский язык* (1987, s. 18–19) zdůrazňuje, že antonyma jsou slova, která patří ke stejnému slovnímu druhu, přičemž samotný pojem antonymie definuje takto: „В антонимические отношения вступают слова, которые соотносительны между собой по логической связи, общности семантики и грамматическим значениям.“ Valgina uvádí následující příklady antonym: *zdvořilý – hrubý (вежливый – грубый)*, *ráno – večer (утро –*

вечер), *štěstí – žal* (*счастье – горе*) aj.

U antonym můžeme rozlišovat hned několik typů, tato typologie se opět u různých autorů liší. Například Čejka (1992, s. 28) rozlišuje dva typy antonym:

- **komplementární** (КОМПЛЕМЕНТАРНЫЕ)
  - vztah, který platí např. mezi dvojicemi lexikálních jednotek *svobodný – ženatý*, *živý – mrtvý*, *muž – žena*.
  - u tohoto typu nejsou normálně přípustné ani kladně, ani záporně orientované konjunkce (*živý i mrtvý člověk*, *ani živý*, *ani mrtvý člověk*)
- **polární** (ПРОТИВОПОЛОЖНЫЕ)
  - vztah, který platí např. mezi dvojicemi lexikálních jednotek *dobrý – zlý*, *vysoký – nízký*, *dlouhý – krátký*.
  - negativně orientovaná konjunkce je zde zcela přijatelná (nelze sice říci *chudý i bohatý člověk*, avšak výraz *ani chudý*, *ani bohatý člověk* není sémanticky nijak anomální)

Hauser (1980, s. 93) dělí antonyma podle vnitřní jazykové struktury na:

- **lexikální**
  - antonyma jsou tvořena nepřibuznými slovy, např.: *mluvit – mlčet*, *pracovat – odpočívat*
- **slovotvorná**
  - antonyma jsou tvořena příbuznými slovy, odvozeninami a složeninami, např.: *pohoda – nepohoda*, *průstřelný – neprůstřelný*

V ruském jazyce se antonyma dělí podobně. Ve srovnání s uvedenou typologií Hausera, odpovídá, podle Vavrečky (1989, s. 73), pojmu lexikální antonyma termín *разнокорневые антонимы* a pojmu slovotvorná antonyma odpovídá termín *однокорневые антонимы*.

1.1.2 Polysémie

„Lexikální polysémie znamená, že týž lexém (táž lexikální forma) má dva nebo více různých, ale navzájem souvisejících významů (sémantické spektrum). Jako příklad uvádíme adjektivum *lehký* v pěti významech s příslušnými synonymy a antonymy: *lehký* 1. mající malou váhu‘, ant. *těžký* (*lehké zavazadlo*; *l. kabát* ne

teplý; *l-ká pŭda* sypká; *l. průmysl* vyrábějící spotřební předměty); 2. mající něco v malé míře‘, ant. *těžký* (*l. pacient, trest*); 3. málo namáhavý‘, syn. *snadný*, ant. *těžký* (*l. úkol*); 4. *klidný, tichý*, ant. *těžký* (*l-á smrt*); 5. *svižný, pružný*, ant. *těžký* (*l. krok*)“ (Filipec, Čermák, 1985, s. 137)

Podobný postoj při definici polysémie zaujímá i Valgina (1987, s. 11-12), která tvrdí, že „**полисемией**, называется свойство слов употребляться в разных значениях.“ Jako příklad uvádí slovo *ядро*, které může mít v dnešním ruském jazyce několik významů. Podle Valginy může být *ядро*: „1) внутренняя часть плода в твердой оболочке: *А орешки не простые, все скорлупки золотые, ядра-чистый изумруд*; 2) основа чего-либо (книжн.): *На Волге было уничтожено ядро фашистской армии*; 3) центральная часть чего-либо (спец.): *ядро атома*; 4) старинный орудийный снаряд в виде круглого литого тела: *Катятся ядра, свищут пули, нависли хладные штыки.*“

Druhy polysémie podle Mana (1976, s. 133–134):

- **metafora** (метафора)
  - přenesení pojmenování z jednoho předmětu nebo jevu na druhý na základě shodnosti, podobnosti některých znaků. Např.: *нос (животного)- нос (лодки)*;
- **metonymie** (метонимия)
  - přenesení pojmenování z jednoho předmětu nebo jevu na druhý na základě věcné souvislosti. Např.: *Класс занимается хорошо. (Трѳда се добре учи.)* V tomto případě slovo *класс* (*trřída*) pojmenovává také osoby, které zde pracují či se učí;
- **synekdocha** (синекдоха)
  - způsob pojmenování, kdy slova jsou ve vzájemném poměru číselném nebo ve vztahu jednotlivého a obecného. Jedná se zde o případy, kdy část zastupuje označení celku. Např.: slovo *лицо* (*tvář*) označuje část lidského těla, ale také člověka, jako např.: *юридическое лицо* (*právnícká osoba*).

1.1.3 Homonymie

Filipec s Čermákem (1985, s. 141) tvrdí, že „homonymie vzniká tím, že jedna jazyková forma (morfém, slovo, spojení slov, větná výpověď), psaná nebo mluvená,

má dvě nebo více funkcí, významů, smyslů, navzájem nesouvisících.“

Podle Hausera (1980, s. 79) jsou homonyma „slova se stejnou formou, ale zcela různým významem. Shoda ve formě je u nich náhodná.“

Stejně jako tomu bylo i např. u antonym, můžeme homonyma třídit podle několika hledisek. Pro příklad uvedeme rozdělení homonym podle Hausera (1980, s. 79-84):

- **homonyma podle původu:**
  - **homonyma čistě lexikální:** představují slova zcela různá s náhodnou shodou formální. Např.: *lokálka – místní dráha / zpráva v novinách* (z lat.).
  - **homonyma slovotvorná:** zde způsobuje homonymitu slovotvorný prostředek. Např.: *přeteče – z jednoho do druhého / přes okraj*.
  - **homonyma slovnědruhová:** vznikla tzv. konverzí, tedy přenesením slova do jiné slovnědruhové kategorie. Např.: *večer, ráno, mžikem – subst. / adverbia*.
  - **homonyma z rozpadlé polysémie:** vznikají tak, že se původní význam slova vzdálí natolik, až vzniknou samostatná slova. Např.: slovo *jeřáb* dnes existuje ve třech významech: 1. *pták*, 2. *strom*, 3. *stroj na zvedání*.
- **homonyma podle rozsahu:**
  - **úplná:** shodují se ve všech mluvnických tvarech. Např.: *zámek – budova / zařízení na zamykání*.
  - **částečná:** v některých tvarech se liší. Např.: *rys – zvíře / tah ve tváři*.
- **nepravá homonyma:**
  - **homofony:** jsou shodné ve zvukové, ale odlišné v grafické podobě. Např.: *být / bít*.
  - **homografy:** jsou shodné v grafické, ale odlišné ve zvukové podobě. Např.: *panický – panika (-ny-) / panic (-ňi-)*
  - **mezislovní homonyma:** tvoří je slovo na jedné straně a spojení slov nebo předložková vazba na druhé. Např.: *zapět – za pět*.
- **mezijazyková homonyma:** homonyma, která se vyskytují mezi různými jazyky. Např. rusko – české homonymum: *život – живот (břicho)*.

Problematikou homonym se ve své publikaci *Современный русский язык* zabývají i Rozental, Golub (Розенталь, Голуб, 2002, s. 29-38) jejichž klasifikace se uvedené Hauserově klasifikaci podobá.

Rozental, Golub rozlišují **полную омонимию**, kterou charakterizují jako: „совпадение слов, принадлежащих к одной части речи, во всех формах.“ Např. *наряд (одежда) - наряд (распоряжение)*, а **неполную омонимию**, kdy „совпадение в звучании написании наблюдается у слов, принадлежащих к одной части речи, не во всех грамматических формах.“ Jako příklad autoři uvádějí slova *завод (приспособление для приведения в действие механизма)* а *завод (промышленное предприятие)*. U prvního příkladu nemůžeme vytvořit množné číslo, zatímco u druhého to možné je.

Dalším typem homonym jsou tzv. **корневые омонимы** „имеют непрямую основу“ jako příklad uvádějí autoři slova: *мир (отсутствие войны, согласие) а мир (вселения)* а **производные омонимы** „возникли в результате словообразования, имеют производную основу“ např.: *сборка (действие по глаголу собирать) сборка (мелкая складка в одежде)*.

Jak již bylo řečeno, Hauser ve své publikaci rozlišuje tzv. nepravá homonyma. O tomto typu homonym hovoří i Rozental, Голуб, kteří rozlišují tzv. **омоформы, омофоны а омографы**. *Омоформы* jsou slova shodující se pouze v jedné gramatické formě, např.: číslovka v prvním pádě *три (три друга)* а sloveso v rozkazovacím způsobu jednotného čísla druhé osoby *три (три морковь на терке)*. *Омофоны* jsou slova znějící stejně, ale píšící se rozdílně, např.: *луг – лук* nebo *везти – вести*. *Омографы* jsou naopak slova, která se stejně píší, ale jinak se vyslovují. V ruském jazyce je typický přízvuk na jiné slabice jako např.: *кружки – кружки* nebo *засыпал – засыпал*.

1.1.4 Паронимie

Hauser (1980, s. 84) považuje paronyma za slova velmi blízká homonymům. Stejný názor zaujímají i Filipec s Čermákem (1985, s. 142), kteří tvrdí, že paronyma jsou si s homonymy formálně podobná, ale významově se liší. Podle autorů jsou velmi častým zdrojem nedorozumění.

Problematikou paronym se podrobněji zabývá Vavrečka (1989, s. 74), který paronyma popisuje jako „близкие, но не тождественные по форме однокорневые

слова, относимые к одной грамматической категории (части речи, роду, числу и виду) и выражающие разные смысловые понятия.“

Vavrečka (1989, s. 74–75) ve své publikaci dělí paronyma na:

- **суффиксиального типа** (пříponového typu)
  - k nejčastějším sufixům, které tvoří paronyma, patří: *-ичн-* / *-ическ-*: *комичный – комический* nebo *-н-* / *-ск-*: *генеральный – генеральский*,
- **префиксиального типа** (предponového typu)
  - k nejčastějším prefixům patří: *в-* / *вз-*: *вдыхать – вздыхать* nebo *по-* / *про-*: *посмотреть – просмотреть*,
- **корневого типа** (kořenového typu)
  - např.: *останки – остатки* nebo *тенить – темнить*

1.2 Synonymie a synonymické řady

Jak už bylo uvedeno výše, tato kapitola se bude věnovat výhradně synonymii a je rozdělena do tří částí. První část se zaměřuje na synonyma obecně a je zde vymezen pojem synonymie z hlediska českých a ruských lingvistů. Dále se tato část zaměřuje na druhy synonym a jejich charakteristiku. Poslední část se zaměřuje na synonymické řady.

1.2.1 Synonymie a její charakteristika

Problémem synonymie se v dnešní době zabývají téměř všechny mluvnice, stylistiky a lexikologie. V přesném vymezení synonymie se většina autorů liší, avšak samotná definice synonym je u většiny autorů podobná.

Filipec (1961, s. 203) ve své publikaci *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*, uvádí dvě definice synonym. Z hlediska lexikologie jsou synonyma „lexikální jednotky se stejnou nebo odstíněnou významovou složkou pojmovou (nociónální) nebo i expresivní a se stejnou nebo částečně odlišnou oblastí kontextového užití, užívaná členy jistého homogenního kolektivu v jazykovém styku.“ Stylistické pojetí synonym je podle Filipce (1961, s. 145) volnější, než pojetí lexikologické a zní: „Synonyma jsou paralelní pojmenovací jednotky, které se na základě společného významového jádra v jistém kontextu buď zaměňují, nebo sbližují, které jsou buď stylisticky bezpříznakové, nebo se liší různými příznaky

funkčními, expresivitou, v aspektu časovém, místním nebo frekvencí.“

Čejka (1992, s. 24) definuje synonymii jako „sémantickou relaci významové totožnosti (popř. blízké podobnosti) dvou nebo více jazykových výrazů.“

Man (1976 s. 141) se svou definicí synonym výrazně neliší od ostatních autorů a synonyma označuje jako „lexikální jednotky označující obecný (společný) pojem a mající stejný nebo velmi blízký význam, takže jsou v některých pozicích zaměnitelná.“

Ruské definice synonym se od těch českých výrazně neliší. Velmi přesnou definici synonym uvádí Šmelev (1977, s. 194): „Синонимы определяются как слова, имеющие тождественное значение, как слова, имеющие близкое значение, как слова, обозначающие одно и то же понятие или же способие обозначить один и тот же предмет.“

Podle Valginy (1987, s. 15) je synonymie „одно из ярких проявлений системных отношений в лексике. В синонимические связи вступают слова, сходные по возникающим ассоциациям и близости обозначаемых понятий.“

1.2.2 Druhy synonym

Autoři, kteří se zabývají problematikou synonymie, se ve stanovení jednotlivých typů synonym rozcházejí.

Hauser (1980, s. 87–90) třídí synonyma velmi podrobně a ve svém třídění postihuje různost v rozsahu, jazykovou strukturu a formu synonym.

Typologie synonym podle Hausera:

- **synonyma podle rozsahu**
  - **úplná** – jsou shodná ve všech příznacích, v denotaci i v konotaci a distribuci. Možno je ve všech kontextech změnit. Např.: *děvče* – *dívka*.
  - **částečná** – synonyma se liší v rozsahu denotace a v konotaci nebo v distribuci. Dále se dělí na:
    - a) **synonyma ideografická** – nejsou ve všech kontextech zaměnitelná. Např.: *kaz* – *vada*; *zubní kaz* / *vada materiálu*.

- b) **synonyma stylistická** – tvoří je slova neutrální a příznaková nebo příznaková mezi sebou. Např.: *mluvit* – *pravit* nebo *moc* – *převelice*.
  - c) **synonyma expresivní** – mají příznaky citové různé kvality. Např.: *spát* – *haját* nebo *chlapec* – *kluk*.
  - d) **synonyma dobová** – představují k neutrálním pojmenováním pojmenování archaická. Např.: *nýbrž* – *anobž* nebo *protože* – *anžto*.
  - e) **synonyma frekvenční** – liší se četností výskytu, označují se jako slova řídká. Např.: *přírodní* – *naturální*.
- **synonyma podle slovnědruhové příslušnosti**
    - synonyma můžeme nacházet u všech slovních druhů, nejsou však rovnoměrně zastoupena. Nejvíce synonym je u podstatných a přídavných jmen, u příslovcí a sloves. V ostatních skupinách je synonym mnohem méně.
  - **synonyma podle struktur pojmenování**
    - do této skupiny patří víceslovná pojmenování, sousloví a frazémy. Např.: *ofsajd* – *postavení mimo hru* nebo *železničář* – *zaměstnanec železnic*.

Typologie ruských synonym podle Vavrečky (1989, s. 70–71) se částečně shoduje s českou typologií podle Hausera, která již byla uvedena. Vavrečka dělí synonyma na:

- **jazyková synonyma** (языковые синонимы)
  - tato synonyma se dále dělí do čtyř skupin:
    - **absolutní synonyma** (абсолютные синонимы)
      - v řeči plní nahrazovací funkci. Např.: *красть* – *воровать* nebo *найти* – *отыскать*.
    - **ideografická synonyma** (идеографические синонимы)
      - v textu mají upřesňující funkci. Např.: *большой* – *огромный* nebo *труд* – *работа*.

- **expresivní synonyma** (экспрессивные синонимы)
  - v řeči vyplňují expresivně–stylistickou funkci. Např.: *глаза – зеницы (поэт.)*.
- **stylistická synonyma** (стилистические синонимы)
  - v řeči také vyplňují expresivně–stylistickou funkci, ale v tomto případě se rozlišuje např. sféra působení: *архитектор – зодчий*. Těchto synonym se nevyskytuje mnoho a jsou úzce spojena s expresivními synonymy.
- **řečová synonyma** (речевые синонимы)
  - v řeči vznikají nepravidelně a sémantické spojení mezi nimi je nestabilní. Mají nahrazovací funkci a nejsou označena ve slovnících. Např.: *Рядом шла / происходила погрузка на машины*. Sloveso *идти* zde má vedlejší význam, který je ekvivalentní hlavnímu významu slovesa *происходить*.

1.2.3 Synonymické řady

Jak již bylo řečeno, synonyma jsou slova se stejným nebo podobným významem, která můžeme za určitých okolností zaměňovat. Pokud k jednomu slovu existuje více podobných nebo zaměnitelných výrazů, vytvářejí synonymickou řadu. Přesná definice synonymické řady podle Filipce a Čermáka (1985, s. 136) zní: „synonymická řada je strukturovaný dílčí podsystem vyššího dílčího podsystemu promítnutý do synchronní roviny. Každý člen této struktury má v ní svou pozici a nabývá vzhledem k ostatním členům jisté hodnoty.“ Filipce a Čermák dále uvádějí, že synonymická řada je hierarchizovaný útvar, kde základní nebo také první člen řady tvoří tzv. dominantu, tj. pravidelně stylisticky neutrální lexikální jednotka, pokud možno slovo s pojmovým významem, které je společné všem členům řady. Např.: *Kůň–kniž. Oř–hovor. Kobyla–hanl. Herka*. Všechny členy synonymické řady však nejsou záměnné. Tuto schopnost mají jen neutrální synonyma.

Hauser (1980, s. 90–91) zaujímá velmi podobný názor jako Filipce s Čermákem. Podle něj stojí v čele synonymické řady dominantu a další uspořádání přihlíží také k synonymitě členů po sobě následujících. Např.: *STATEČNÝ – chrabrý – udatný – hrdinný – hrdinský – neohrožený – nebojácný*. Hauser zde také zdůrazňuje fakt, že poslední členy v řadách bývají už významově vzdáleny od

dominanty a synonymní vztah se může vytrácet. Synonymické řady jsou relativně uzavřené, Doplňují se však o nové členy, jelikož neustále vznikají nová synonyma.

V publikaci *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie* Filipce (1961, s. 198-199) uvádí další definici synonym: „synonymická řada je komplex synonym a synonymických vztahů.“ Podle něj jsou to „soubory lexikálních jednotek vyčleňující se v slovní zásobě a integrující zároveň pojmenovací jednotky ze všech jazykových projevů.“ Na rozdíl od ostatních autorů klade Filipce důraz na to, že počet členů synonymické řady často převyšuje individuální možnosti a schopnosti každého uživatele jazyka, jehož jazykové povědomí je omezeno místně, časově, povoláním, zájmy, vzděláním, znalostí jazyka, četbou atd. Proto podle Filipce dobré synonymické slovníky nikdy neztratí svou funkci.

Pro komplexnost celé problematiky nahlédneme na závěr i do ruské gramatiky a její pojetí synonymických řad: „Группа слов, состоящая из нескольких синонимов, называется синонимическим рядом (или гнездом). Синонимические ряды могут состоять как из разнокорневых, так и из однокорневых синонимов: *лицо – лик, обогнать – перегнать; рыбак – рыболов, рыбарь*. На первое место в синонимическом ряду обычно ставится определяющее по значению и стилистически нейтральное слово-доминанта (лат. *dominans*-господствующий). Другие члены ряда уточняют, расширяют его семантическую структуру, дополняют ее оценочными значениями. Членами синонимического ряда могут быть не только отдельные слова, но и устойчивые словосочетания (фразеологизмы), а также предложно-падежные формы: много – через край, без счета, куры не клюют. Все они, как правило, выполняют в предложении одну и ту же синтаксическую функцию.“ (Культура письменной речи. Лексическая синонимия, online)

2 Slovní zásoba cizího jazyka z didaktického hlediska

Ve druhé kapitole teoretické části se zaměříme na charakteristiku slovní zásoby a její místo ve výuce cizího jazyka. Dále se zaměříme na srovnání aktivní a pasivní slovní zásoby, srovnáme ruskou a českou slovní zásobu, nastíníme, jaké problémy mohou vznikat při osvojování nové slovní zásoby a jak se s novým učivem můžeme seznamovat. Dále objasníme, co to je lexikální minimum a jak je na něj nahlíženo v českých a ruských dokumentech. V neposlední řadě budeme také hovořit o tom, jaké typy cvičení k osvojování slovní zásoby existují, jak lze slovní zásobu procvičovat, popř. klasifikovat.

2.1 Obecná charakteristika slovní zásoby

Pokud hovoříme o didaktice cizích jazyků, zpravidla v první řadě rozlišujeme pojmy jazykové prostředky a řečové dovednosti. Mezi jazykové prostředky řadíme prostředky gramatické, zvukové, grafické a v neposlední řadě prostředky lexikální, mezi něž patří slovní zásoba. Lze říci, že tyto čtyři roviny jsou na sobě vzájemně závislé a pouze pokud jsme schopni si tyto roviny osvojit, můžeme začít komunikovat v cizím jazyce bez větších obtíží.

Naše diplomová práce se zaměřuje pouze na jeden z dílčích prostředků, tedy na slovní zásobu, která patří k základním komponentům jazyka.

Na úvod uvádíme dvě definice slovní zásoby pro srovnání: Hendrich (1988, s. 130) definuje slovní zásobu takto: „slovní zásoba tvoří pojmenovací složku komunikativního aktu.“ Jelínek (1991, s. 55) říká: „Лексика (словарный запас) – это совокупность слов данного языка. С большей или меньшей полнотой она содержится в словарях.“ Hendrich (1988, s. 131) mimo jiné dodává, že k prvkům slovní zásoby se neřadí jen jednotlivá slova, ale i pevná slovní spojení, která si žáci musí zapamatovat jako celek, bez ohledu na to, jestli se jedná o slovní spojení nebo celou větu. Jako příklad slovního spojení uvádí německé spojení: *auf keinem Fall* (v žádném případě / ни в коем случае) a celou větu: *Sie haben Recht.* (Máte pravdu. / Вы правы.).

Slovní zásoba každého jazyka je otevřený systém, který se neustále mění. Existuje však také individuální slovní zásoba, což je slovní zásoba, kterou v daném jazyce zná pouze jeden jedinec. Tuto slovní zásobu označuje Hendrich (1988, s. 130) jako tzv. idiolekt, který se neustále mění v závislosti na věku a vzdělání člověka a je

jednak aktivní–produktivní a pasivní–receptivní. Za aktivní slovní zásobu se považují ta slova, která běžně používáme při mluveném nebo psaném projevu. K pasivní slovní zásobě patří slova, kterým sice rozumíme, avšak v běžné komunikaci je nepoužíváme. V souvislosti s tímto Hendrich (1988, s. 130) dále dodává: „slova, která si má žák osvojit aktivně, je nutno podávat a nacvičovat jinak než ta, která jsou určena k osvojení receptivnímu. Pasivní slovní zásoba je vždy podstatně větší než aktivní, přičemž aktivní osvojení cizího jazykového učiva je podstatně těžší než osvojení pasivní.“

Problematice aktivní a pasivní slovní zásoby se věnuje ve své publikaci *Учимся учить* také Akišinová (Акишина 2012, s. 150-152), která zdůrazňuje, že množství slov, které má student znát na dané úrovni závisí především na autorech dané učebnice. S pasivní slovní zásobou se student seznamuje hlavně při řeči učitele, avšak pokud se v učebnici vyskytuje slovní zásoba označená jako pasivní, učitel od žáků nevyžaduje znalost této slovní zásoby a žáci ji nemusí používat v samostatném projevu. Důraz je u pasivní slovní zásoby kladen především při čtení a poslechu, což Akišinová (Акишина, 2012, s. 150, 151) komentuje takto: „Пассивный словарь-это накопление лексики, необходимой для понимания текста при слушании и чтении, так как объем словаря, нужный при слушании, в два раза превышает словарь, необходимый для говорения, а словарь, нужный для чтения, в 2-3 раза превышает словарь, необходимый для слушания.“

K jednomu ze způsobů, jak efektivně rozšiřovat pasivní slovní zásobu, patří rozšiřování slovní zásoby pomocí vhodných synonym. V mluveném či psaném projevu žáci většinou užívají pouze jeden typ pojmenování, který mají pevně zařazený v paměti. Při čtení a poslechu by však mělo být úkolem učitele rozšiřovat pasivní slovní zásobu žáků a v tomto případě se užití synonymních výrazů jeví jako jedna z možností jak toho docílit. Pokud např. žák nějakému slovu v textu nerozumí, může být tento pojem učitelem vysvětlen pomocí synonym, která žákovi napomohou dané slovo pochopit.

Akišinová (Акишина, 2012, s. 150, 151) ve své publikaci hovoří o dvou momentech, které jsou pro utváření pasivní slovní zásoby také velmi důležité. V první řadě je důležitá práce s tvořením slov. Pokud student chápe, jak se dané slovo tvoří a dokáže odvodit jeho význam, bude lépe rozumět psanému textu. Druhým momentem, který je také důležitý, je chápání různých významů slov,

metafor, mnohoznačnosti nebo přenesených pojmenování, čímž také rozšiřujeme možnosti čtení a poslechu.

2.2 Problematika slovní zásoby v pedagogických dokumentech

Jak již bylo řečeno, množství slov, které se má žák naučit na konkrétní úrovni, závisí především na tématech jednotlivých lekcí v učebnicích a jejich autorech. Hendrich (1988, s. 133) doporučuje nejvýše 6 nových slov za jednu vyučovací hodinu, Akišinová (Акишина, 2012, s. 152) hovoří až o patnácti nových slovech za 90 minut cizojazyčné výuky, avšak u dospělých studentů.

Požadavky na vzdělávání v cizích jazycích jsou v dnešní době přesně formulované v *Rámcovém vzdělávacím programu* vycházejícího ze *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky*, který popisuje různé úrovně ovládnutí cizího jazyka, a tedy i rozsah slovní zásoby pro jednotlivé úrovně.

Pro znázornění uvádíme tabulku ukazující rozsah a ovládnutí slovní zásoby pro jednotlivé jazykové úrovně podle *Společného evropského referenčního rámce* (2002) (Tabulka 1), přičemž v prvním řádku je vždy uveden rozsah a ve druhém ovládnutí slovní zásoby:

Tabulka č. 1 Rozsah a ovládnutí slovní zásoby dle SERRJ (MŠMT, Společný evropský referenční rámec pro jazyky, 2002, online)

A1	Má základní repertoár slovní zásoby zahrnující izolované lexikální jednotky a fráze, které se vztahují ke konkrétním situacím.
	Deskriptor není k dispozici.
A2	Má dostačující slovní zásobu k tomu, aby fungoval(a) v běžném denním styku v rámci známých situací a témat. Má dostačující slovní zásobu k tomu, aby vyjadřoval(a) základní komunikativní potřeby. Má dostačující slovní zásobu k tomu, aby se vypořádal(a) s nejzákladnějšími jazykovými potřebami.
	Ovládá omezený repertoár slovní zásoby, která se vztahuje ke konkrétním každodenním potřebám.
B1	Má dostačující slovní zásobu k tomu, aby se vyjadřoval(a), do určité míry i s pomocí opisných prostředků, v rámci témat týkajících se každodenního života, jako jsou rodina, koníčky a zájmy, práce, cestování a aktuální události.

	Prokazuje dobré ovládnání základní slovní zásoby, ale přesto se objevují závažné chyby, když má vyjadřovat složitější myšlenky nebo má hovořit o neznámých tématech a situacích.
B2	Má dobrý rozsah slovní zásoby, která se vztahuje k oboru jeho/jejího zájmu a nejobecnějším tématům. Umí pozměňovat formulace, aby se vyhnul(a) častým opakováním, ale nedostatky ve slovní zásobě mohou způsobit zaváhání či používání opisných prostředků.
	Přesnost jeho/její slovní zásoby je všeobecně vysoká, ačkoliv v malé míře dochází k záměnám a nesprávnému výběru slov, které však nezpůsobují problémy v komunikaci.
C1	Dobře zvládá široký repertoár slovní zásoby, což mu/jí umožňuje pohotově nahrazovat chybějící lexikální jednotky opisnými prostředky; je jen málo zřejmé, že hledá určité výrazy nebo že se jim vyhýbá. Dobře ovládá idiomatické a hovorové výrazy.
	Ojedinele udělá malou chybu, ale nedopouští se podstatných chyb ve slovní zásobě.
C2	Dobře zvládá velmi široký repertoár slovní zásoby včetně idiomatických a hovorových výrazů; je zřejmé, že si je vědom(a) konotativních úrovní významu.
	Důsledně používá správnou a vhodnou slovní zásobu.

Podle *Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy* (RVP ZV, 2016, online) předpokládá vzdělávání v cizím jazyce dosažení úrovně A2 a pokud se jedná o další cizí jazyk úrovně A1. Ruský jazyk je na základních školách zpravidla vyučován jako další cizí jazyk, co se tedy konkrétně týče slovní zásoby je žák schopen používat slovní zásobu v komunikačních situacích probíraných tematických okruhů a umí pracovat se slovníkem. K probíraným tematickým okruhům této úrovně patří: domov, rodina, škola, volný čas, povolání, lidské tělo, zdraví, jídlo, oblékání, nákupy, obec, dopravní prostředky, kalendářní rok, zvířata, příroda, počasí a realie zemí příslušných jazykových oblastí.

Oproti tomu podle *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia* (RVPG, 2007, online) by žáci měli v prvním cizím jazyce dosáhnout jazykové úrovně B2 a v dalším jazyce B1. Ruský jazyk je na gymnáziu opět zpravidla vyučován jako

další cizí jazyk, přičemž na této úrovni by měli žáci disponovat dostatečnou slovní zásobou k tomu, aby se domluvili a vyjadřovali, i když s určitou mírou zaváhání. K tematickým okruhům patří: rodina, práce, koníčky a zájmy, cestování a aktuální události.

Pokud bychom nahlédli do *Katalogu požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky pro ruský jazyk* (2016, online) zjistíme, že požadavky k maturitní zkoušce přesně korespondují s *Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia*, co se týče slovní zásoby i tematických okruhů. K jazykovým kompetencím patří využívání lexikálních prostředků včetně vybrané frazeologie, využívání jazykových funkcí, jako např. vyjádření omluvy nebo lítosti, správné užívání gramatických prostředků a v neposlední řadě musí být sdělení žáka srozumitelné i přes občasný výskyt chyb.

2.3 Osvojování slovní zásoby

V následujících podkapitolách se budeme zabývat osvojováním slovní zásoby, zaměříme se na problémy, které mohou při osvojování nové slovní zásoby vznikat, objasníme, co to je lexikální minimum a jak je na něj nahlíženo v českých a ruských dokumentech. Dále budeme hovořit o prezentaci slovní zásoby, o možnostech jejího procvičování, opakování a systematizace a poslední bod se bude věnovat kontrole a hodnocení osvojení slovní zásoby.

Osvojováním cizojazyčné slovní zásoby se velmi podrobně zabývá Janíková (2005), která ve své publikaci klade důraz také na psychologická východiska osvojování slovní zásoby, jelikož podle Janíkové (2005, s. 79) je „jednoznačné oddělení lingvistických, psychologických a pedagogických aspektů procesu osvojování slovní zásoby velmi obtížné.“ Pokud hovoříme o psychologických východiscích vyučování a učení slovní zásobě, definuje Janíková (2005, s. 28,29) čtyři faktory ovlivňující proces osvojování nové slovní zásoby. Prvním faktorem je **věk žáka**, podle kterého musíme vybrat vhodný postup prezentace a sémantizace slovní zásoby, jelikož v raném věku je vhodnější princip lexikalizace slovní zásoby či audioorální přístup, zatímco v dospělosti jedince ovlivňuje hlavně intelekt a uplatňuje především logické myšlenkové operace.

Druhým faktorem je **faktor času**, se kterým úzce souvisí zapomínání žáků. Učitel by tedy nikdy neměl zapomínat především na pečlivé plánování opakovacích

cvičení.

Jako třetí faktor zmiňuje Janíková (2005, s. 79) **motivaci**. V dnešní době si žáci velmi dobře uvědomují, že je důležité ovládat cizí jazyk, jelikož jej potřebujeme pro možnost studia či zaměstnání v cizí zemi. Úkolem učitele je tedy tuto motivaci podporovat a sestavovat rozmanitá lexikální cvičení.

Jako poslední psychologický faktor uvádí autorka **individuální rozdíly v učení se cizímu jazyku**, které jsou dosti specifické a záleží na individuálních vlastnostech jedince, který se cizí jazyk učí.

V souvislosti s osvojováním slovní zásoby rozlišuje Hendrich (1988, s.135–138) tři etapy, a sice uvedení, uvědomění a prezentaci. V první etapě musíme dbát na správnou výslovnost nového slova, jelikož špatně zapamatovaná výslovnost se později hůř odstraňuje. V této fázi je také velmi důležité opakování a nácvik aktivního užívání slov ve větách.

Ve druhé etapě jsou již žáci mentálně vyspělejší, proto jim nečiní problém osvojovat si větší objem nových slov. Žáky lze seznamovat s novými významy slov již známých, např. pomocí nových synonym, čímž lze slovní zásobu rychle rozšiřovat.

Ve třetí etapě se již slovní zásoba shrnuje do tematických celků a slovotvorných vztahů. Žáci jsou schopni porozumět i neznámým a odvozeným výrazům, popř. je umí i vytvořit. V této fázi také rozšiřujeme idiomatické obraty a snažíme se o odstraňování stylistických chyb.

Při osvojování nové slovní zásoby často dochází k nesnázím, které jsou zapříčiněny rozdíly mezi mateřským a cizím jazykem. Rozdíly mezi jazyky vedou např. k tzv. interferenci, kdy dochází k prolínání prvků jednoho jazyka do druhého. Tato interference může být na jedné straně pozitivní, např. při studiu ruského jazyka nám napomáhá podobnost slov v obou jazycích (*мама–máma, яблоко–jablko, отец–otec*), může být ale i negativní, např. pokud hovoříme o tzv. česko-ruských mezijazykových homonymech (*живот–живом*). Na slova, která jsou interferencí ohrožena, bychom měli klást velký důraz a častěji je opakovat. K dalším vyskytujícím se problémům patří např. potíže s výslovností, gramatikou, valencí nebo frazeologií.

O potížích vznikajících při osvojování nové slovní zásoby hovoří podrobněji Hendrich (1988, s. 139-140), který se soustřeďuje na problémy ve významové

oblasti, tedy na tzv. **divergenci a konvergenci**.

„O divergenci mluvíme tehdy, jestliže pro jednu lexikální jednotku v mateřštině má cizí jazyk výrazů několik.“ Jako příklad uvádí autor české slovo *pěna*, které má ve španělštině ekvivalent *espuma*, v němčině *Schaum*, ale ve francouzštině *écume*, *mousse*, *neige* a v angličtině *foam*, *froth*, *lather*, *spume*, *scum*. Pokud má slovo ekvivalentů několik, existuje mezi nimi většinou nějaká významová odchylka.

Konvergenci vysvětluje Hendrich následovně: „Konvergencí rozumíme, že cizojazyčný výraz má v žákově mateřštině ekvivalentů více. Uvědomme si to např. při anglickém *issue*, francouzském *tour*, německém *Zug*. S tím souvisí i tzv. konverze, hlavně v angličtině (srov. např. anglické *light* jako substantivum, adjektivum a sloveso) a problém homonymie (např. anglické *sound*: 1. *zdravý, řádný*, 2. *zvuk, hlas*, 3. *průliv, úžina*, 4. *zkoumat, vyšetřovat*).“

Autor hovoří i o dalších nesnázích při osvojování slovní zásoby, ke kterým patří např. slova formálně blízká, ale významově zcela odlišná. Jako příklad uvádí německá slova *sonst* (*jinak*) – *sondern* (*nýbrž*) – *besonders* (*obzvlášť*).

Problémová jsou dále i substantiva, která se liší svým rodem od ekvivalentu v mateřském jazyce. Příklad uvádí autor opět v německém jazyce, a sice slova: *der Tor* (*blázen*) – *das Tor* (*brána*). Příkladem v ruském jazyce by v tomto případě mohlo být substantivum *tramvaj*, které v českém jazyce ženského rodu, avšak substantivum *трамвай* je v ruštině rodu mužského.

V poslední řadě Hendrich hovoří o problémech spojených s cizí frazeologií, kterou bychom měli v počáteční fázi výuky jazyka omezit a žáky naučit pouze fráze, které mohou používat v běžné denní komunikaci, např. anglickou frázi: *I'm cold*. (*Je mi zima/ Мне холодно*).

Výše uvedená klasifikace problémů vznikajících při osvojování slovní zásoby podle Hendricha je spíše obecného charakteru, Akišinová (Акишина, 2012, 149–150) se ve srovnání zaměřuje především na hlavní chyby, které při práci s novou slovní zásobou mohou vznikat především ze strany učitele, přičemž definuje devět základních:

- „Слышком большой лексический объем, который студенты не успевают усвоить в отведенное время.“

- Недостаточная тренировка лексики на занятиях. (Zde Akišinová dodává, že pokud se studenti musí nová slova učit pouze doma a ve škole se jen kontrolují, vede to k velmi rychlému zapominání nové slovní zásoby.)
- Подача слов в виде списков, вне контекста, с заданием выучить слова. (Pokud vytrhneme slova z kontextu, žáci nebudou schopni slovo použít a rychle jej zapomenou.)
- Недостаточная работа над словообразованием, помогающая студентам и запоминать слова, и расширять свой пассивный словарь.
- Недостаточная повторяемость слова в процессе обучения.
- Слова тренируются на уровне языка и речи, но не всегда выводятся в самостоятельную речь студента.
- Словарю уделяется меньше времени и внимания, чем грамматике.
- Студенты мало самостоятельно работают со словарем, используя только слова, данные в учебнике, или требуя перевода слов от преподавателя. (U tohoto bodu autorka také ještě dodává, že pokud studenti málo pracují se slovníkem, nevede to k samostatnosti a žáci navíc nemají možnost vidět slovo v jeho mnohoznačnosti.)
- Встречая новое слово, преподаватель спешит его перевести, не предлагая студентам попробовать самим определить значение слова, опираясь на контекст, исходя из состава слова и. т. п.

2.3.1 Lexikální minimum

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje především na slovní zásobu ruského jazyka žáků středních škol, přičemž ruský jazyk se obvykle vyučuje jako další cizí jazyk, jehož výuka by měla podle *RVP pro gymnázia* směřovat k dosažení úrovně B1 podle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky*.

S rozsahem slovní zásoby je také úzce spjat pojem tzv. jazykové minimum, jehož výchozí součástí se jeví právě minimum lexikální. Jelínek (1991, s. 60) jej chápe jako „целесообразно отобранную совокупность лексических средств, необходимых для достижения данной цели при обучении иностранному

языку“, přičemž dodává, že v lingvodidaktice k lexikálnímu minimu patří následující lexikální prostředky:

- отдельные изолированные слова (*кровать, искать, опасный*)
- сложные наименования (*дом отдыха, железная дорога*)
- узуальные сочетания и фразеологизмы (*кататься на лодке, сдать экзамен, на этой неделе*)
- некоторые словоформы и словосочетания, в особенности на начальном этапе обучения (*я хожу, два часа*)
- узуальные полуготовые и готовые предложения (*кажется, что, дело в том, что ...*)

Hendrich (1988, s. 133) ve své publikaci rozlišuje čtyři typy lexikálního minima, které však, vzhledem k SERRJ, podle kterého se řídíme nyní, dnes považujeme již za překonané. Klasifikace lexikálního minima podle Hendricha odpovídá úrovním A1–B2 podle Státních vzdělávacích standardů ruského jazyka pro cizince (viz Tabulka č. 2).

Hendrich (1988, s. 133) tedy rozlišuje:

- **Elementární lexikální minimum**, které je nutné pro komunikaci v základních řečových situacích, zahrnuje 800–1000 slov a odpovídá výuce jazykům na druhém stupni základní školy.
- **Základní lexikální minimum**, nutné pro četbu lexikálních textů a běžnou komunikaci, zahrnuje 1400–2000 slov a odpovídá výuce na gymnáziích.
- **Souborné lexikální minimum** je potřebné pro komunikaci na kulturně – politické a ekonomicko – výrobní téma, pro četbu beletrie, novin a populárně vědeckých textů. Toto minimum obsahuje 5000–6000 slov a odpovídá požadavkům jazykových škol.
- **Odborně čtecí lexikální minimum** je posledním typem, který zahrnuje obecně odbornou slovní zásobu potřebnou pro četbu odborné literatury. Toto minimum zahrnuje asi 2300 slov.

Pokud nahlédneme do ruských publikací zabývajících se lexikálním minimem ruského jazyka na jednotlivých jazykových úrovních, zjistíme, že se ruský systém dělení jazykových úrovní a lexikálního minima od toho evropského příliš

neliší. Podle *Státního vzdělávacího standardu ruského jazyka jako cizího jazyka* (Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному, 1999, online) rozlišujeme 6 jazykových úrovní, které jsou v Rusku vzestupně označovány jako: *элементарный уровень* (A1), *базовый уровень* (A2), *первый сертификационный уровень* (B1), *второй сертификационный уровень* (B2), *третий сертификационный уровень* (C1) a *четвертый сертификационный уровень* (C2). Pro názornost uvádíme charakteristiku lexikálního minima jednotlivých jazykových úrovní v tabulce:

Tabulka č. 2 Lexikální minimum jednotlivých jazykových úrovní podle *Státních vzdělávacích standard ruského jazyka* (Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному, 1999, online)

A1	Лексический минимум элементарного уровня составляет 780 единиц, обеспечивающих общение в рамках тематического и интенционального минимумов данного стандарта. Основной состав активного словаря элементарного уровня обслуживает бытовую, учебную и социально-культурную сферы общения.
A2	Лексический минимум базового уровня составляет 1300 единиц, обеспечивающих общение в рамках тематического и интенционального минимумов данного стандарта. Основной состав активного словаря данного уровня обслуживает сферу повседневного общения и социально-культурную сферы.
B1	Лексический минимум первого уровня составляет 2300 единиц, обеспечивающих общение в рамках тематического и интенционального минимумов данного стандарта. Основной состав активного словаря обслуживает бытовую и социально-культурную сферы общения.
B2	Лексический минимум II уровня составляет 10000 единиц, обеспечивающих общение в рамках тематического и интенционального минимумов данного стандарта. При этом к активной части словаря относится 6000 единиц.
C1	Лексический минимум III уровня составляет 12 000 единиц, что

	обеспечивает общение в рамках тематического и интенционального минимумов данного стандарта. При этом к активной части словаря относится 7 000 единиц.
C2	Иностранному гражданину должен продемонстрировать полное знание языковой системы русского языка и свободное владение средствами выразительности языка. Объем лексического минимума должен составлять до 20 000 единиц.

Závěrem této kapitoly můžeme shrnout, že ruský systém klasifikace jednotlivých jazykových úrovní zahrnující 6 jazykových úrovní A1–C1, koresponduje s českou klasifikací jazykových úrovní. Co se týče charakteristiky jednotlivých úrovní, taktéž lze říci, že se více méně shodují s charakteristikou jazykových úrovní podle SERR s tím rozdílem, že v SERR není konkrétně uvedeno lexikální minimum jednotlivých úrovní.

Tematické okruhy, uvedené u jednotlivých úrovní v ruském systému, jsou definovány velmi obecně, což se opět shoduje s charakteristikou tematických okruhů uvedených jak v RVPG, tak i v RVP ZV, kde jsou tematické okruhy popsány velmi obecně.

2.3.2 Prezentace slovní zásoby

Prezentací slovní zásoby je míněno první setkání žáka s novým slovem, přičemž je v této souvislosti velmi důležité, jakou metodu prezentace učitel použije. Správně užitá metoda prezentace hraje totiž klíčovou roli v kvalitě osvojení nového slova.

Janíková (2005, s. 99–100) v této souvislosti zdůrazňuje důležitou roli kontextu, díky němuž je usnadněno porozumění a vytváří se tak asociativní spojení, které nám usnadní zapamatování. V této souvislosti ve své publikaci definuje tzv. **metodu sedmi kroků prezentace slovní zásoby**, ke kterým patří:

- **Správné vyslovení slova učitelem**
  - Učitel by měl slovo vyslovit několikrát po sobě a žáci ho zopakovat, přičemž pozornost je věnována pouze zvukové stránce slova.

- **Vysvětlení významu – sémantizace**
- V tomto kroku se učitel snaží o adekvátní vysvětlení slovního významu. Důležitou roli zde hraje věk, úroveň nebo složitost nového slova. Problematicke sémantizace se budeme v této kapitole ještě podrobně věnovat.
- **Opakování po učiteli**
- Žáci mohou po učiteli slovo zopakovat již v první fázi, avšak zde Janíková zdůrazňuje, že je lepší znát význam slova, neboť žáci se snaží o správnou artikulaci a neopakují jen slova, kterým nerozumí.
- **Prezentace písemné formy slova**
- V této fázi učitel napíše slovo např. na tabuli a žáci pozorují, jak nové slovo vzniká.
- **Čtení nového slova**
- V tomto kroku se propojuje písmo s výslovností a vše se ukládá do paměti.
- **Procvičování slova ve větě**
- Pokud je žák schopen nové slovo použít ve větě, je to pro učitele signál, že žáci pochopili nový význam slova. Tato fáze je důležitá také z hlediska správného slovního přízvuku, jelikož existují situace, kdy se slovo vyslovuje jinak izolovaně a jinak v kontextu celé věty.
- **Opisování slova**
- V této fázi dochází u žáků k propojení zvukové a psané formy slova.

Jelínek (1991, s. 63–65) uvádí ve své publikaci takřka stejnou metodu prezentace slovní zásoby jako Janíková, avšak oproti Janíkové rozlišuje různé způsoby prezentace u mladších a starších žáků. U mladších žáků se podle Jelínka doporučuje tzv. **аудиоральный подход**, který spočívá v tom, že žák nové slovo nejdříve slyší, následně jej opakuje po učiteli a teprve poté vidí nové slovo napsané na tabuli a sám jej píše. Díky tomuto způsobu předcházíme podle Jelínka fonetickým chybám, které vznikají díky vlivu grafického znázornění slova.

Tento způsob však již není efektivní u starších žáků, kteří si již zvykli na grafickou oporu při čtení. Stačí tedy, když učitel nové slovo zřetelně vysloví, žáci jej vidí napsané v učebnici a opakují po učiteli.

Jak již bylo zmíněno, prezentace slovní zásoby je úzce spjata se **sémantizací**, tedy se způsoby seznámení s novým učivem, v našem případě s novou slovní zásobou.

Pokud nahlédneme do didaktických publikací např. Akišinové (2012), Hendricha (1988), Janíkové (2005) nebo Jelínka (1991) zjistíme, že všichni jmenovaní autoři se v klasifikaci sémantizace vesměs shodují. V zásadě tedy rozlišujeme bezpřekladovou (безпереводную) a překladovou (переводную) sémantizaci, přičemž v počáteční fázi osvojování jazyka se často uplatňuje tzv. znázornění nebo demonstrace, kdy učitel může na vysvětlovaná slova ukázat např. ve třídě nebo na obraze. Výběr metody vždy závisí na konkrétní výukové situaci, především na věku a úrovni žáků.

Pokud hovoříme o překladové sémantizaci tak k jejím výhodám patří rychlost, přesnost a úspornost, přičemž tato metoda se doporučuje především v prvním stádiu studia, kde je velmi složité sémantizovat výstižně v cizím jazyce. Překladová sémantizace může být dále využita např. při vedení slovníčků s novými výrazy a ekvivalenty v mateřštině. (Hendrich, 1988)

S Hendrichem ve své definici překladové sémantizace souhlasí i Akišinová (Акишина, 2012, s. 153–154), která ji komentuje takto: „перевод необходим там, где невозможен какой-либо другой способ семантизации. Нужно только, чтобы перевод не становился самоцелью, занимая слишком много времени на уроке, особенно если урок—единственная возможность слушать русскую речь. Перевод нового слова можно давать в виде краткой ремарки после того, как прозвучит на русском языке предложение с этим словом.“

Безпřekladová verbální sémantizace je vhodná především u starších a pokročilejších žáků, protože vysvětlení v cizím jazyce můžeme žákům předložit jasně tak, aby žáci význam slova správně pochopili. Naopak bezpřekladová neverbální sémantizace je velmi vhodná pro malé děti. Při tomto způsobu výkladu nové slovní zásoby musíme často používat opisné výrazy, antonyma nebo synonyma. Jako příklad bezpřekladové sémantizace pomocí synonymních výrazů uvádí Akišinová (Акишина, 2012, s. 154) synonymické výrazy jako: *чуть-чуть—мало, колоссатый, огромный — очень большой*, avšak dodává, že tento způsob sémantizace nemůžeme používat vždy: „подбор синонимов почти невозможен из-за ограниченного запаса слов учащихся. Этот способ более приемлем на

среднем и особенно на продвинутом этапе обучения.“

Jako nevýhodu bezpřekladové sémantizace uvádějí Hendrich (1988, s. 135) a Jelínek (1991, s. 65–66) především časovou ztrátu. Obecně o výhodách a nevýhodách překladové a bezpřekladové sémantizace hovoří podrobně Janíková (2005, s. 102–104). Pokud hovoříme o bezpřekladové sémantizaci k hlavním nevýhodám patří nespolehlivost, neboť žáci nemusí vždy význam slova správně pochopit a často jej jen odhadují, což se týká především slabších žáků, pro které je bezpřekladová sémantizace velmi obtížná. Dále Janíková poukazuje na fakt, že při bezpřekladové sémantizaci žáci sahají po překladovém slovníku a jsou spokojeni teprve tehdy, jestliže dané slovo najdou, nehledě na to, že podle psychologie cizojazyčného vyučování se žákům vždy dané slovo vynoří v mateřském jazyce a učitel může maximálně zabránit tomu, aby slovo nebylo vysloveno nahlas.

K výhodám překladové sémantizace patří její snadná realizovatelnost, přičemž se později může více uplatňovat odhad významu nových slov. Překladová sémantizace je vždy velmi krátká a neodvádí pozornost od vysvětlované problematiky.

2.3.3 Typologie cvičení k osvojování slovní zásoby

Lexikální cvičení tvoří důležitou komponentu jazyka a jsou nedílnou součástí každé vyučovací hodiny cizího jazyka, jelikož díky správně zvoleným cvičením se nová slovní zásoba snadněji ukládá v žákově paměti. Důležitou roli hraje také správný typ lexikálního cvičení s ohledem na věk a úroveň žáků, přičemž bychom se měli snažit lexikální cvičení neustále obměňovat, aby pro žáky nebyla nudná.

Obecně lze lexikální cvičení rozdělit do několika kategorií na ústní a písemná, překladová a bezpřekladová, jazyková a řečová, kdy řečová cvičení jsou zaměřena na fungování jazyka a obsah sdělení a jazyková na jazyk samotný, dále můžeme vydělit školní nebo domácí cvičení či ústní, písemná nebo úkolová cvičení.

Jako příklad klasifikace lexikálních cvičení uvádíme klasifikaci podle Jelínka (1991, s. 70–71), který vyděluje deset typů lexikálních cvičení, ke kterým patří:

- **наименование конкретных предметов**
  - Tento typ cvičení můžeme využít u začínajících studentů, kdy učitel ukazuje jednotlivé předměty kolem sebe (tabule, tužka, pero) a studenti předměty pojmenovávají. Nevýhoda tohoto cvičení spočívá v tom, že

žáci si tímto způsobem zapamatují pouze izolovaná slova, nikoliv slovní spojení.

- **наименование предметов или действий на ситуативной картине**
- Při tomto typu cvičení využíváme pomůcky jako např. mapu města, ulice, náměstí apod. přičemž žáci již nenazývají pouze oddělená slova, nýbrž se snaží vytvořit slovní spojení jako: *высокий дом, автобус идет, широкая улица* apod.
- **ответы на вопросы, причём учащиеся используют подходящее слово**
- Tento typ cvičení lze využít po přečtení nebo poslechnutí delšího textu, kdy žáci hledají odpovědi na otázky učitele přímo v textu.
- **дополнение неполных предложений подходящим словом**
- V tomto typu cvičení dáváme žákům na výběr z několika slov, které musí doplnit do věty. Jako příklad Jelínek uvádí: *Когда начинается....? Какой это знаменитый....! Публика... (данные слова: певец, спектакль, бурно аплаудировать, артист).*
- **видоизменение типичных словосочетаний**
- Jako příklad v publikaci nalezneme: *интерес к химии (к астрономии, к литературе, к математике и. т. д.).*
- **контрастные упражнения**
- Pokud hovoříme o tomto typu cvičení, rozlišuje Jelínek tzv. kontrastní cvičení, např.: *Вчера была (красивая, прекрасная, красная) погода,* existují však i překladová kontrastní cvičení, kdy mají žáci za úkol přeložit celou větu a srovnat rozdíl, např.: *Петя учится во втором классе. Таня учится в другом классе.*
- **дифференциация т. наз. русско-чешских омонимов**
- U tohoto typu cvičení je nutné zdůraznit, že i když slovo v ruském jazyce zní stejně, nebo podobně jako v jazyce českém, může mít úplně jiný význam. Příklady těchto homonym může být např.: *заставить, спокойный, красный* apod.
- **образование предложений с указанными словами**
- Při tomto typu cvičení mají žáci za úkol vymyslet větu s daným slovem

nebo slovním spojením, např. *играть в ... (После обеда мы будем играть в футбол. Я играл с Сашей в шахматы.)*.

- **упражнение по антонимам**
- Při těchto typech cvičení musí žáci vymýšlet antonymní slovní spojení jako: *светлая комната–темная комната, мы шли медленно–мы шли быстро*.
- **составление краткого монолога или диалога**
- Jako poslední typ lexikálního cvičení uvádí Jelínek sestavení krátkého monologu nebo dialogu, kdy musí žáci samostatně vytvořit ústní projev na dané téma, přičemž jim mohou pomoci slovní spojení, které v dialogu musí zaznít, např.: *после обеда, пойти на площадку, играть в волейбол*.

2.3.4 Opakování a systematizace slovní zásoby

Nedílnou součástí procesu osvojování slovní zásoby je její opakování, procvičování a systematizace, které by mělo vést k upevnění a automatizaci slovní zásoby. Pokud chceme slovní zásobu opakovat opravdu efektivně, měli bychom podle Janíkové (2005, s. 106–111) nové lexikální jevy zpočátku opakovat v kratších intervalech a později v delších časových úsecích, přičemž bychom opakované jevy měli uvádět ve stále nových souvislostech, jako např. v nových typech cvičení nebo větách. Aby bylo probrané učivo zopakováno opravdu účelně, mělo by být dle Janíkové zopakováno během hodiny třikrát až čtyřikrát.

Janíková (2005, s. 107) ve své publikaci dále definuje nejčastější chyby při opakování slovní zásoby, ke kterým patří:

- opakování velkého množství lexika najednou
- mechanické a jednotvárné opakování podle jedné metody
- zbytečně časté opakování té slovní zásoby, která již je upevněna

Jelínek (1991, s 72–73) ve své publikaci uvádí několik typů opakovacích cvičení, ke kterým řadí např. tematickou systematizaci lexika, kdy se žáci učí novou slovní zásobu v souvislosti s celým tematickým celkem. K dalšímu typu cvičení patří uvádění antonymních nebo synonymních výrazů, přičemž opakování pomocí nových synonymních výrazů používáme především na pokročilé úrovni. Jako příklad

opakování pomocí synonymních výrazů Jelínek uvádí slovní spojení: *спасибо вам– благодарно вас* nebo *я рад этому успеху – я радуюсь этому успеху*.

Opakovat slovní zásobu lze také pomocí asociací. Taková cvičení spočívají v tom, že učitel vysloví nějaké slovo, např. *река* a studenti se snaží vyjmenovat co nejvíce asociací, které se jim v této souvislosti vybaví.

K dalším typům cvičení řadíme podle Jelínka opakování na bázi slovo tvorby. Učitel může v tomto případě napsat na tabuli libovolnou předponu nebo příponu, např. příponu *–ник* a žáci se snaží vymyslet co nejvíce slov, ve kterých se tato přípona vyskytuje (*работник, лесник, градусник, чайник*).

Opakovat lze dále také tvořením nových slovních spojení k daným slovům. Zde lze jako příklad uvést slovo *погода*, ke kterému je možné připojit širokou škálu přídavných jmen jako např.: *теплая, дождливая, холодная, осенняя арод*.

V neposlední řadě nesmíme zapomínat na opakování pomocí slovních her, hádanek či různých křížovek, které by měly v žácích probudit zájem o jazyk a oživit hodinu.

Jako poslední způsob opakování slovní zásoby uvádí Jelínek opakování pomocí dialogu nebo monologu na probrané téma. Při tomto typu cvičení žáci opakují již známou slovní zásobu, kterou musí používat v nových kontextuálních souvislostech, což vede k prohlubování zapamatování nových slov.

Součástí efektivního opakování je systematizace slovní zásoby, kterou Janíková (2005, s. 109) charakterizuje: „Systematizace je didaktickou funkcí a odpovídá principům fungování paměti a způsobům ukládání slov do paměti.“ Při výuce cizího jazyka bychom nikdy neměli nový lexikální jev předkládat žákům izolovaně, ba naopak nesmíme zapomínat na jeho systémové souvislosti, čímž zavádíme do nové slovní zásoby jakýsi systém a upozorňujeme žáky na vzájemné vztahy a souvislosti lexikálních jednotek.

Podle Janíkové (2005, s. 110) se konkrétní způsoby systematizace slovní zásoby projevují:

- V samotném zpracování osnov učebnic, v nichž má jít o uspořádání a postupné shrnování lexikální látky v rámci jednotlivých ročníků a lekcí.
- Přímo ve vyučovacím procesu, v němž usilujeme o to, aby si žáci úplně uvědomovali vztahy mezi slovy a aby se probíraná slovní zásoba v jejich paměti postupně začleňovala do různých skupin, a to podle

sémantických, syntagmatických, pravopisných, morfologických, syntaktických, stylistických a jiných hledisek.

2.3.5 Kontrola osvojení slovní zásoby

Kontrola osvojení slovní zásoby může probíhat ústně nebo písemně. Vzhledem k tomu, že je v dnešní době kladen velký důraz především na komunikativní kompetenci při výuce cizích jazyků, převládá i ústní zkoušení nad písemným. Jak však zdůrazňuje Hendrich (1988, s. 142) pokud chceme žáky zkoušet individuálně, neměli bychom nikdy zapomínat na zbytek třídy, který by při ústním zkoušení nikdy neměl zůstat pasivní, ba naopak by se měl zapojovat např. tím, že bude pozorně poslouchat, popř. opravovat chyby zkoušeného.

Písemné zkoušení však pochopitelně také má při kontrole svoji váhu, a to především díky tomu, že písemným zkoušením zvládneme rychle vyzkoušet celou třídu, a navíc máme možnost zkontrolovat, jak byla zvládnuta grafická složka jazyka, což je především ve výuce ruského jazyka velmi důležité.

Již bylo dříve několikrát zmíněno, že při výuce nové slovní zásoby hraje důležitou roli kontext, a i při kontrole osvojování slovní zásoby tomu není jinak. Slovní zásobu tedy zkusíme buď v krátkých slovních spojeních, nebo ve větách, přičemž podle Janíkové (2005, s. 108) by úlohy a cvičení sloužící k procvičování měly být shodné s typy úloh použitými při následné kontrole. Nejjednodušším způsobem kontroly jsou však podle Hendricha (1988, s. 142) krátká překladová cvičení, která jsou přesná, rychlá a pohodlná.

K častému typu kontroly znalostí studentů patří testování. Při testování je důležité, na jaké jevy, popř. na jakou slovní zásobu se chceme v testu zaměřit. Janíková (2005, s. 108) rozlišuje testovací úlohy pro kontrolu osvojení aktivní, pasivní a potencionální slovní zásoby. Aktivní slovní zásobu lze testovat pomocí produktivních jazykových činností, např. již zmiňovanými překladovými cvičeními. Testování pasivní slovní zásoby by mělo vždy vycházet z nějakého textu, kdy student odpovídá na otázky, které z textu vycházejí, vybírá správné odpovědi nebo se snaží o sumarizaci textu. Při testování potencionální slovní zásoby se můžeme setkat s typy úloh z obou předcházejících oblastí, zde však podle Janíkové hraje důležitou roli především schopnost odhadu.

Druhá kapitola teoretické části diplomové práce se zabývá problematikou slovní zásoby obecně. Co se týče synonym a jejich využití při výuce ruského jazyka lze říci, že synonyma lze využívat k dalšímu rozšiřování pasivní a aktivní slovní zásoby žáků, přičemž vyučující je také může často využít při bezpřekladové sémantizaci, např. při vysvětlování nového přídavného nebo podstatného jména.

Různé druhy synonym se často v učebnicových souborech vyskytují skrytě, aniž by to žáci či jejich vyučující postřehli. Jaká synonyma se v učebnicových souborech vyskytují, v jakém množství, popř. v jakých typech cvičení, budeme analyzovat v následující praktické části.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 Přídavná jména v učebním souboru *Paдызa no-новомy* a práce s nimi

Následující část práce bude zaměřena na analýzu využití synonym v učebním souboru *Paдызa no-новомy 1-5*. Analýza bude vycházet právě z této učebnice především díky jejímu četnému využívání při výuce ruského jazyka na středních školách, kde tento učebnicový soubor dominuje. Po podrobné analýze učebního souboru vytvoříme v další části práce konkrétní cvičení, která budou žákům sloužit k procvičování přídavných jmen a jejich synonymních výrazů. Vzhledem k tomu, že problematika synonym je velmi obsáhlá, bude v rámci analýzy pozornost soustředěna pouze na již zmíněná přídavná jména a synonymní výrazy s nimi spojená.

3.1 Metodika zpracování

V úvodu praktické části se zaměříme na již zmiňovaná přídavná jména, přičemž uvedeme, jaká přídavná jména se v učebním souboru *Paдызa no-новомy 1-5* v jednotlivých lekcích a dílech vyskytují, zda jsou uvedena v seznamu slovní zásoby, rozšiřujících textech, textech o reáliích a kultuře či v textech určených k samostatnému čtení na konci lekce. Mimo jiné uvedeme také výskyt přídavných jmen v pracovním sešitě. Při analýze vždy zmíníme, kolikrát se dané přídavné jméno v lekci opakuje, a závěrem uvedeme, kolik přídavných jmen nalezneme v jednotlivých lekcích, dílech a učebním souboru celkově.

V další části se již zaměříme na konkrétní cvičení zabývající se problematikou přídavných jmen a procvičováním jejich synonymních variant. Uvedeme, jaké typy cvičení se v učebnicovém souboru vyskytují, v jakém množství, popř. pro jakou jazykovou úroveň jsou daná cvičení určena.

Následující část práce pak bude věnována tvorbě vlastních rozšiřujících cvičení zaměřených na procvičování přídavných jmen a jejich synonymních variant. V této části budou vytvořeny pracovní listy pro žáky obsahující konkrétní cvičení zaměřená na procvičení problematických přídavných jmen a jejich synonymních výrazů. Pracovní listy budou obsahovat několik na sebe navazujících úkolů, ke kterým bude následně připojen také podrobný metodický komentář.

3.2 Využívaná přídavná jména v učebním souboru *Радыга по-новому 1-5*

Jak již bylo zmíněno, v následující kapitole se zaměříme na přídavná jména vyskytující se v jednotlivých dílech učebního souboru *Радыга по-новому 1-5*. Uvedeme, jaká přídavná jména se vyskytují v jednotlivých lekcích, kde se s daným přídavným jménem žák setkává poprvé, popř. kolikrát se dané přídavné jméno v lekci opakuje. V závěru každé lekce se taktéž zaměříme na pracovní sešit a uvedeme, kolikrát se v něm zmiňovaná přídavná jména objevují.

V příloze č. 2 na konci práce předložíme navíc stručnou tabulku, ve které uvedeme, jaká přídavná jména se v jednotlivých lekcích a dílech vyskytují. V tabulce bude vždy uvedeno, jaká přídavná jména se nacházejí v seznamu slovní zásoby, v rozšiřujících textech, textech určených k samostatnému čtení, textech o reáliích a kultuře a v pracovním sešitu. U posledního pátého dílu uvedeme pouze výčet všech přídavných jmen v jednotlivých lekcích a pracovním sešitě, jelikož se v tomto díle seznamy nové slovní zásoby v úvodu nevyskytují.

3.2.1 *Радыга по-новому 1*

V prvním díle učebnice se nachází celkem 8 lekcí, přičemž první lekce žáky pozvolna seznamují především se základními frázemi a písmeny azbuky. V první a druhé lekci tohoto dílu učebnice se proto žádná přídavná jména nevyskytují a s prvními přídavnými jmény se žáci seznamují až ve třetí lekci. Která přídavná jména se ve zbylých lekcích vyskytují, uvádíme níže.

3. lekce

Ve třetí lekci se žáci seznamují s prvními přídavnými jmény, ke kterým patří: *вкусные, русский, русская, английский, немецкий, чешский, словацкий, французский, испанский*. Vyjímaje přídavné jméno *вкусные*, se ostatní přídavná jména vyskytují ve spojení s podstatným jménem *язык*, přičemž úkolem žáků je vyjádřit, jaké jazyky znají, popř. jak dlouho se jednotlivé jazyky učí. Tato přídavná jména se dále opakují v celkem šesti cvičeních, v seznamu slovní zásoby jsou však uvedena pouze přídavná jména *русский* a *русская*.

Přídavné jméno *вкусные* se poprvé objevuje v úvodním textu lekce a následně je uvedeno v seznamu slovní zásoby lekce, v jiných cvičeních se však

s tímto přídavným jménem nesetkáváme.

Pokud nahlédneme do pracovního sešitu, nalezneme zde 2 cvičení, kde se celkem čtyřikrát opakuje přídavné jméno *русский*, třikrát *английский* a jednou také *немецкий*, *чешский* a *французский*.

4. lekce

Ve čtvrté lekci není opět přídavných jmen mnoho. Objevují se zde přídavná jména *горький*, *горячий*, *красивый* a *красный*, se kterými se žáci setkávají již v úvodním textu lekce a tato slova jsou uvedena i v seznamu slovní zásoby. Následně se tato přídavná jména opakují ve cvičeních. Přídavné jméno *красивый* se v lekci objevuje v dalších dvou cvičeních, avšak přídavná jména *горький*, *горячий* a *красный* se opakují už jen v jednom cvičení, ve kterém je důraz kladen na správné pochopení významu slov.

V rozšiřujícím cvičení na konci lekce nalezneme také ukázkou třetího stupně přídavného jména a sice *больше всего*. U tohoto slova je však uvedena poznámka s překladem.

V pracovním sešitě se přídavná jména *горький*, *горячий*, *красивый* a *красный* opakují pouze jednou.

5. lekce

Následující pátá lekce je věnována tématu rodina, přičemž v úvodu se objevují pouze dvě nová přídavná jména a sice *младший* a *старший*. S těmito přídavnými jmény se opět setkáváme v úvodním textu lekce a seznamu slovní zásoby, následně se opakují ještě ve dvou cvičeních.

Pokud si však přečteme text na konci lekce určený k samostatnému čtení, nalezneme v něm další nová přídavná jména, která v slovní zásobě uvedena nejsou a sice: *тяжелый*, *опасный*, *будущий*, *чужой*, *ужасный* a *следующий*.

V lekci se nachází i několik rozšiřujících textů, ve kterých taktéž nalezneme několik nových přídavných jmen jako *петербургский*, *киевский*, *молодой* nebo *подобный*.

V pracovním sešitě se dvakrát opakuje přídavné jméno *старший* a pouze jednou *младший*.

6. lekce

Šestá lekce je poměrně chudá na nová přídavná jména, jelikož se zde vyskytuje pouze jedno nové přídavné jméno *известный*, se kterým se žáci setkávají v úvodním textu lekce a následně v seznamu nové slovní zásoby. Bohužel se však toto přídavné jméno neopakuje v žádném dalším cvičení lekce.

V rozšiřujících textech nalezneme v této lekci ještě jedno přídavné jméno *международный* a v textu určenému k samostatnému čtení na konci lekce přídavná jména *разный*, *знаменитый* a *лёгкий*, avšak s touto slovní zásobou se již dále nepracuje.

Co se týče pracovního sešitu ani zde se přídavné jméno *известный* neobjevuje v žádném cvičení.

7. lekce

V seznamu slovní zásoby sedmé lekce se žáci setkávají se dvěma novými přídavnými jmény a sice *интересный* a *хороший*. Jako vždy se tako přídavná jména taktéž vyskytují v úvodním textu lekce, přičemž přídavné jméno *интересный* se v lekci objevuje ještě ve čtyřech cvičeních a přídavné jméno *хороший* ve dvou cvičeních.

V sedmé lekci se však dále vyskytuje velké množství rozšiřujících textů a slovní zásoby, kde nalezneme velké množství nových přídavných jmen jako: *документальный*, *художественный*, *детективный*, *добрый*, *научный* a *замечательный*.

V pracovním sešitě se pouze jednou opakuje přídavné jméno *интересный*.

8. lekce

V poslední lekci prvního dílu učebnice se v seznamu slovní zásoby nevyskytují žádná nová přídavná jména, přičemž v jednotlivých cvičeních se objevují přídavná jména žákům již známá.

V této lekci se však objevuje široká škála rozšiřujících textů, kde se setkáváme s novými přídavnými jmény jako: *ласковый*, *деловой*, *заботливый*, *уверенный*, *требовательный*, *смелый*, *романтичный*, *нежный* a *почтовый*, v textu určenému k samostatnému čtení poté nalezneme přídavná jména: *скромный*, *лишний*, *симпатичный*, *растерянный* a *счастливый*.

Přídavná jména z rozšiřujících textů se v pracovním sešitě nevyskytují.

V prvním díle učebnice *Радуга по-новому 1* je zvýrazněn zřetel k osvojování grafické a zvukové stránky jazyka, žáci se pozvolna seznamují s písmeny azbuky a osvojují si elementární fráze. Co se týče přídavných jmen, s prvními přídavnými jmény se žáci setkávají ve třetí lekci učebnice, přičemž již osvojená přídavná jména se dále opakují i v následujících lekcích. Pokud se přídavné jméno opakuje vícekrát ve vícero lekcích, ať už se jedná o jednotlivá cvičení nebo rozšiřující texty, není již v našem výčtu přídavných jmen víckrát uváděno.

Celkem se v prvním díle učebnice vyskytuje 53 přídavných jmen, z toho s 18 přídavnými jmény se žáci setkávají buď v seznamu slovní zásoby, nebo v jednotlivých cvičeních.

Zbylých 35 přídavných jmen je uvedeno v rozšiřujících textech nebo textech určených k samostatnému čtení na konci lekce.

3.2.2 *Радуга по-новому 2*

Ve druhém díle učebnice se nachází celkem 6 lekcí, přičemž k tématům této lekce se řadí témata: „*В школе*“, „*На занятиях*“, „*Как туда попасть?*“, „*В торговом центре*“, „*Две столицы*“ a „*Приезжайте в Прагу!*“.

Ve druhém díle učebnice si žáci prohlubují poznatky a slovní zásobu, se kterou se seznámili v prvním díle učebnice, přičemž se v tomto díle vyskytuje více přídavných jmen než v díle předchozím.

1. lekce

V seznamu slovní zásoby první lekce je uvedeno pouze jedno přídavné jméno *большой*, které se taktéž vyskytuje v úvodním textu lekce. Následně je úkolem žáků doplnit toto přídavné jméno do jednoho cvičení a víckrát se s tímto přídavným jménem v lekci již nepracuje, i když se objevuje ještě v závěru lekce ve cvičení určenému k samostatnému čtení.

V rozšiřujících textech lekce se setkáváme se dvěma přídavnými jmény *физкультурный* a *компьютерный*, v textu určenému k samostatnému čtení se poté vyskytují přídavná jména: *целый*, *прекрасный*, *учебный*, *класный* a *прошлой*.

V pracovním sešitě se v této lekci nevyskytuje žádné přídavné jméno.

2. lekce

Oproti první lekci je druhá lekce bohatší na výskyt přídavných jmen. V seznamu slovní zásoby jsou uvedena následující: *контрольный, любимый, новый, плохой* a *строгий*. Přídavná jména *контрольный, любимый, новый* a *строгий* se vyskytují v úvodním textu lekce, přídavné jméno *плохой* je uvedeno ve dvou cvičeních a stejně tak přídavné jméno *любимый* se v lekci vyskytuje ještě dvakrát. Ostatní přídavná jména se však již v lekci neopakují.

V rozšiřujících textech lekce se objevují nová přídavná jména *иностранный* a *латинский* ve spojení s podstatným jménem *язык*, dále *начальный, средний, неполный, полный, короткий, негосударственный, последний, нестандартный, обычный, частный* a *публичный*.

V textu určenému k samostatnému čtení dále nalezneme nová přídavná jména jako: *московский, физический, подготовительный, студенческий, настоящий* a *африканский*.

V pracovním sešitě se dvakrát opakují přídavná jména *контрольный* a *строгий*, přičemž se zde ještě jednou vyskytuje přídavné jméno *любимый*. Zbýlá přídavná jména se v pracovním sešitě již neopakují.

3. lekce

V seznamu slovní zásoby třetí lekce se nacházejí přídavná jména *разный* a *лучше всего*, dále se zde objevuje přídavné jméno *проездной* ve spojení s podstatným jménem *билет* a *торговый* ve spojení s podstatným jménem *центр*. Všechna uvedená přídavná jména se opět vyskytují v úvodním textu lekce, avšak v následujících cvičeních se čtyřikrát opakuje přídavné jméno *проездной* a jednou přídavné jméno *торговый*. Přídavné jméno *лучше всего* se opakuje pouze jednou na konci lekce v textu určenému k samostatnému čtení a přídavné jméno *разный* se již v lekci nevyskytuje vůbec.

V textu určenému k samostatnému čtení se žáci dále setkávají s novými přídavnými jmény *особый, весёлый* a *здоровый*.

Ve třetí lekci se vyskytuje mnoho rozšiřujících textů, přičemž se zde setkáváme s novými přídavnými jmény *главный, универсальный, городской, месячный, единый* a *конечный*.

V pracovním sešitě si žáci ještě jednou zopakují přídavná jména *торговый* a *проездной*.

4. lekce

Čtvrtá lekce se zabývá slovní zásobou spjatou s tématem nakupování, přičemž se v této lekci vyskytuje větší množství přídavných jmen než v lekcích předchozích. V seznamu slovní zásoby jsou uvedena následující: *белый, жёлтый, голубой, дешёвый, дорогой, другой, зелёный, синий, удобный, чёрный* a *элегантный*.

Všetchna přídavná jména uvedená v seznamu slovní zásoby se taktéž opět objevují v úvodním textu lekce, v jednom ze cvičení se následně ještě jednou opakují všechny barvy, přičemž se také jednou opakují přídavná jména *дорогой, элегантный* a *удобный*, přídavná jména *дешёвый* a *другой* se již v lekci víckrát nevyskytují.

Co se týče textu určenému k samostatnému čtení, nevyskytuje se v této lekci žádné nové přídavné jméno, což lze tvrdit i o rozšiřujících textech této lekce.

V pracovním sešitě se žáci ještě jednou setkávají s přídavnými jmény *белый, голубой, дешёвый, дорогой* a *зелёный*.

5. lekce

V páté lekci se oproti lekci předchozí vyskytuje přídavných jmen méně. V seznamu slovní zásoby nalezneme pouze dvě přídavná jména, a sice přídavné jméno *лучше всего*, které se v seznamu slovní zásoby kupodivu objevuje již podruhé, a *прекрасный*, přičemž obě přídavná jména se opět vyskytují v úvodním textu lekce a následně se opakují v jedenkrát ve cvičení.

V textu určenému k samostatnému čtení na konci lekce se taktéž objevuje velké množství nových přídavných jmen a sice: *крупный, важный, современный, полезный, политический, экономический, культурный, средний, европейский, квадратный, административный* a *исторический*.

V rozšiřujících textech lekce dále nalezneme přídavná jména *обыкновенный, богатый, сильный, звучный, православный, зимний, царский, изобразительный, дворцовый, древний, бывший, автобусный, пешеходный* a *маленький*.

Co se týče pracovního sešitu, opakuje se zde dvakrát přídavné jméno *прекрасный*

6. lekce

V poslední šesté lekci se žáci seznamují s přídatnými jmény *иностранный*, *пражский*, *святой*, *современный* a *старинный*, avšak přídatná jména *иностранный* a *современный* se vyskytly již dříve v textech určených k samostatnému čtení. Jak je již zvykem, všechna přídatná jména uvedená v seznamu slovní zásoby se i v této lekci objevují v úvodním textu lekce, přičemž oproti předchozím lekcím se tato přídatná jména hojně opakují i ve cvičeních. Přídatná jména *иностранный* a *пражский* se v lekci opakují celkem sedmkrát, *старинный* a *святой* třikrát a *современный* jednou.

Na konci lekce se nacházejí dva texty určené k samostatnému čtení, kde nalezneme nová přídatná jména jako: *огромный*, *счастливыи*, *лучший*, *каменный*, *легендарный*, *древнехристианский*, *выставочный*, *самый сильный*, *духовный* a *простой*.

V neposlední řadě v rozšiřujících textech nalezneme přídatná jména *королевский*, *коронационный*, *самый памятный*, *значительный*, *государственный*, *парадный*, *традиционный*, *торжественный*, *позднеготический*, *высший*, *центральный*, *давной*, *удивительный* a *узкий*.

V pracovním sešitě se celkem třikrát opakují přídatná jména *старинный* a *святой*, dvakrát zde nalezneme přídatné jméno *современный*, pouze jednou *иностранный*.

Ve druhém díle učebnice *Радуга по-новому 2* si žáci prohlubují a systematizují především znalosti mluvnické, tedy skloňování podstatných jmen a zájmen, seznamují se s řadovými číslovkami novými slovesy a jejich vazbami.

Co se týče přídatných jmen, není na ně kladen zvláštní důraz, přičemž se v tomto díle vyskytuje celkem 113 přídatných jmen, z toho pouze 28 z nich je uvedeno v seznamu slovní zásoby a zbylých 85 přídatných jmen se nachází v rozšiřujících textech či v textech určených k samostatnému čtení.

V seznamu slovní zásoby se také setkáváme s opakováním přídatného jména *лучше всего*, které se poprvé uvádí ve třetí a následně v páté lekci.

Ve druhém díle učebnice můžeme taktéž postřehnout opakování přídatných jmen v rozšiřujících textech a seznamech slovní zásoby, kdy přídatná jména, která se v lekci nejdříve vyskytovala pouze v rozšiřujících textech, byla později zařazena do

seznamu slovní zásoby na začátku lekce. Konkrétně se takto opakují např. přídavná jména *иностранный* a *современный*.

3.2.3 Радуга по-новому 3

Třetí díl učebnice obsahuje celkem 5 lekcí zaměřujících se na témata: „*Встреча*“, „*Как кто выглядит?*“, „*Одежда*“, „*Мы разные*“ a „*Погода*“.

Zatímco první dva díly učebnice byly určeny pro úroveň A1 podle SERR pro jazyky, je třetí díl určen pro úroveň A2 podle SERR pro jazyky. Lekce v tomto díle učebnice jsou obšírnější než lekce předchozí, oproti předchozím dílům navíc obsahují část zaměřující se taktéž na kulturu a realie, čímž se od předchozích dílů odlišují, přičemž se žáci opět seznamují s pestrou škálou nové slovní zásoby.

1. lekce

V seznamu slovní zásoby úvodní lekce nejsou uvedena žádná přídavná jména, přičemž v úvodním textu lekce se taktéž nesetkáváme s žádnými přídavnými jmény.

Pokud si pozorně přečtete rozšiřující texty, setkáme se zde pouze s jedním přídavným jménem a sice *картинная* ve spojení s podstatným jménem *галерея*.

V textech určených k samostatnému čtení se poté vyskytují nová přídavná jména: *практический, финансовый, личный, верхний, формальный, физический* a *поверхностный*.

V pracovním sešitě se taktéž žádná nová přídavná jména neobjevují, žáci si zde pouze opakují již známá přídavná jména.

2. lekce

Oproti první lekci se ve druhé lekci vyskytuje velké množství nových přídavných jmen, což souvisí s tématem lekce, které je věnováno popisu člověka, jeho vzhledu a oblečení, přičemž si žáci osvojují taktéž názvy barev. V seznamu slovní zásoby v úvodu lekce jich nalezneme celkem 24: *весёлый, высокий, длинный, карий, каштановый, коричневый, короткий, круглый, кудрявый, маленький, молодой, полный, похожий, приятный, прямой, светлый, седой, серый, спортивный, средний, старый, стройный, тёмный* a *худой*.

V úvodním textu lekce se vyskytují téměř všechna jmenovaná přídavná jména, přičemž chybí pouze přídavná jména *молодой, похожий* a *седой*.

Co se týče jednotlivých cvičení nejvíce se v lekci opakuje přídavné jméno

стройный, a to celkem sedmkrát. Dále se šestkrát opakují přídavná jména *коричневый, высокий, старый* a *длинный*, čtyřikrát *маленький, весёлый, кудрявый* a *круглый*, třikrát *полный, худой, каштановый, серый, карий* a *светлый*, dvakrát *молодой, тёмный* a *короткий*, přičemž pouze jednou se opakují přídavná jména *седой, средний* a *прямой*.

Na konci lekce nalezneme text zaměřený na kulturu a reálie, kde se vyskytují nová přídavná jména *старинный, тёмноволосый, розовый, желтеющий, поздний, беззаботный, весенний* a *основной*.

Druhý text určený k samostatnému čtení obsahuje pouze čtyři přídavná jména a sice *одинаковый, пёстрый, общий* a *румяный*, přičemž v obou textech nalezneme již známá přídavná jména této lekce *карий, маленький* a *старый*.

V celé lekci se nachází celkem šest rozšiřujících textů, ve kterých jako vždy taktéž nalezneme neznámá přídavná jména jako: *популярный, детский, золотой, левой, криминальный* nebo *подозрительный*, přičemž jeden z rozšiřujících rámečků je zaměřen čistě na vzhled člověka a nová přídavná jména, ke kterým patří: *толстый, сильный, слабый, лысый, пожилой, зрелый, юношеский, средний, смуглое, бледное, строгое, узкое, румяное, широкое, волнистый, гладкий, рыжий, густой, редкий, русый, живой, серьёзный, выразительный, тонкий, сильный* a *мозолистый*.

Ve třetí lekci pracovního sešitu se opakují všechna přídavná jména ze seznamu slovní zásoby, přičemž šestkrát se opakují přídavná jména *маленький* a *старый*, čtyřikrát *полный*, dvakrát *длинный, высокий* a *стройный*, ostatní přídavná jména se opakují pouze jednou.

3. lekce

V seznamu slovní zásoby třetí lekce se žáci seznamují pouze se čtyřmi přídavnými jmény a sice: *национальный, фиолетовый, яркий* a *меховый* ve spojení s podstatným jménem *шапка*. Všechna jmenovaná přídavná jména se opět vyskytují v úvodním textu lekce, přičemž ve cvičeních se následně dvakrát opakují přídavná jména *меховый* a *национальный*, avšak s přídavnými jmény *фиолетовый* a *яркий* se již ve cvičeních nesetkáváme, pouze přídavné jméno *яркий* se dvakrát opakuje v textu určenému k samostatnému čtení.

V textech určených k samostatnému čtení a v textu o reáliích a kultuře na konci lekce se dále žáci setkávají s novými přídavnými jmény *отличительный*,

типичный, низкий, модный, выпускной, изящный, шикарный, шелковый, цветочный, лесной, матовый, классический, подходящий, сезонный, натуральный, широкий, свободный, кожаный, однотонный а завязанный.

V rozšiřujících textech dále nalezneme nová přídavná jména jako: *швейной, индивидуальный, молодежный, трудовой, домашний, рабочий, вечерний, лыжный, праздничный, будничныи, пожилой, бедный а определённый.*

V pracovním sešitě se pouze jednou opakuje přídavné jméno *национальный.*

4. lekce

Ve čtvrté lekci se žáci seznamují s větším množstvím přídavných jmen než v lekci předchozí. Opět to souvisí s tématem lekce, které je věnováno charakteru a popisu lidských vlastností, tudíž je zde upotřebeno velké množství přídavných jmen. V seznamu slovní zásoby v úvodu lekce nalezneme následující nová přídavná jména: *боязливый, верный, взрослый, грубый, грустный, замкнутый, занятый, застенчивый, злой, знакомый, интеллигентный, нежный, общительный, серьёзный, сильный, симпатичный, сложный, счастливый, талантливый, умный а честный.*

S přídavnými jmény *нежный, симпатичный а счастливый* se žáci setkali již dříve, konkrétně v rozšiřujících textech osmé lekce prvního dílu učebního souboru.

V úvodu lekce se nachází celkem čtyři krátké texty, ve kterých nalezneme celkem 19 z 21 přídavných jmen uvedených v seznamu slovní zásoby.

Co se týče ostatních přídavných jmen je zajímavé, že v seznamu slovní zásoby se uvádí přídavné jméno *занятый*, avšak ve cvičeních ani v textech se s tímto přídavným jménem žáci již nesetkávají. V ostatních případech se nejčastěji opakuje přídavné jméno *честный*, а to celkem pětkrát, dále se čtyřikrát opakují přídavná jména *сложный, умный, грубый а интеллигентный*, třikrát *счастливый, боязливый замкнутый, общительный, весёлый, верный, злой, симпатичный*, dvakrát *серьёзный, нежный, застенчивый, сильный, талантливый* а pouze jednou se vyskytují přídavná jména *знакомый а взрослый.*

V textu o reáliích а kultuře nalezneme tato nová přídavná jména: *печальный, молчаливый, родной, великий, мировой, одноименный, вечный, враждебный, западный, западноевропейский, объективный, глубокий, общечеловеческий, экзистенциальный, межчеловеческий а лирический.*

I v textu určeném k samostatnému čtení se vyskytuje celkem devět nových přídavných jmen, ke kterým patří: *производственный, штучный, творожный, плавленый, профессиональный, отвратительный, обаятельный, истинный* a *мучительный*.

V neposlední řadě se ve čtvrté lekci vyskytuje velké množství rozšiřujících textů, kde se žáci seznamují s novými přídavnými jmény: *влюблённый, вежливый, справедливый, терпеливый, аккуратный, решительный, осторожный, воспитанный, нормальный, трудолюбивый, жизнерадостный, доверчивый, трусливый, ленивый, глупый, пессимистический, безымянный, указательный, сдержанный, осторожный, изогнутый, аналитический* a *завистливый*.

V pracovním sešitě se čtyřikrát opakuje přídavné jméno *общительный*, čtyřikrát *умный* a *интеллигентный*, třikrát *застенчивый, замкнутый* a *серьёзный*, dvakrát *боязливый, злой*, a *талантливый*, pouze jednou se opakují přídavná jména *счастливый, знакомый, взрослый, честный, грубый, сильный, уверенный, добрый, прямой, нежный* a *симпатичный*.

5. lekce

Poslední pátá lekce tohoto dílu se věnuje tématu počasí, přičemž v seznamu slovní zásoby se vyskytují následující přídavná jména: *великолепный, весенний, вечерний, восточный, вчерашний, глубокий, дневной, дождливый, жаркий, завтрашний, западный, зимний, летний, ночной, осенний, поздний, последний, северный, сегодняшний, солнечный, тёплый, тихий, туристический, ужасный, утренний, холодный, южный* a *ясный*.

Celkově se ve všech cvičeních, úvodním textu, rozšiřujících textech a textech určených k samostatnému čtení nejčastěji opakují přídavná jména *тёплый* a *ужасный*, a to celkem sedmkrát. Dále se šestkrát opakují přídavná jména *ясный, осенний, утренний, солнечный* a *завтрашний*, pětkrát se vyskytují přídavná jména *вечерний* a *летний*, čtyřikrát *великолепный вчерашний*, třikrát *южный, сегодняшний, северный, западный, холодный* a *дождливый*, dvakrát *туристический* a *весенний*, pouze jednou se poté ve cvičeních opakují přídavná jména *последний, жаркий, глубокий, поздний, восточный, тихий, зимний* a *дневной*.

Ve cvičeních se žáci setkávají ještě se dvěma přídavnými jmény a sice *морозный* a *облачный*, tato přídavná jména však v seznamu slovní zásoby uvedena

nejdou.

V textech o reáliích a kultuře a textech určených k samostatnému čtení dále nalezneme nová přídavná jména jako: *видный, захватывающий, бесконечный, вольный, отрадный, приобретённый, прозаический, величественный, живописный, первоклассный, климатический, бережливый, курортный, среднегодовой, горный, целебный, живописный, уникальный, вечнозелёный, железнодорожный, транссибирский, континентальный* a *географический*.

V neposlední řadě se v rozšiřujících textech vyskytují přídavná jména: *облачная, сухая, туманная, пасмурная, переменчивая, устойчивая, сырая, ветреная, скверная* ve spojení s podstatným jménem *погода*, dále potom *проливной, мелкий* a *кратковременный*.

V pracovním sešitě se sedmkrát opakuje přídavné jméno *зимний*, šestkrát *летний*, třikrát *ужасный*, dvakrát *весенний, осенний, вчерашний, сегодняшний, завтрашний, жаркий* a *холодный*, pouze jednou se v pracovním sešitě vyskytují přídavná jména *утренний, вечерний, поздний, тихий, великолепный, солнечный, дождливый* a *ясный*.

Pokud srovnáme třetí díl učebního souboru s předešlými dvěma díly, můžeme vidět jasný rozdíl v množství nově osvojované slovní zásoby, konkrétně i přídavných jmen. Tento fakt souvisí především s již zmíněnými tématy, které se v lekci vyskytují, především s tématem popisu osob a lidských vlastností, kde se žáci seznamují s různorodými přídavnými jmény. Konkrétně se ve třetím díle se vyskytuje celkem 247 přídavných jmen, z toho 78 je uvedeno v seznamu slovní zásoby a 169 se vyskytuje v rozšiřujících textech, textech o reáliích a kultuře či textech určených k samostatnému čtení.

Také v tomto díle můžeme zaznamenat časté opakování již známých přídavných jmen z předešlých lekcí, ať už v rozšiřujících či jiných textech. Již známá či zmíněná přídavná jména však do výčtu nezapočítáváme.

3.2.4 Радуга по-новому 4

Stejně jako třetí díl učebního souboru obsahuje i čtvrtý díl celkem 5 lekcí zaměřujících se na témata: „Сибирь“, „Экология“, „Москва“, „Где мы пообедим?“ a „Прочь от этих серых будней!“, přičemž je také určen pro úroveň A2 podle SERR pro jazyky.

1. lekce

V první lekci čtvrtého dílu nalezneme v úvodním seznamu slovní zásoby následující přídavná jména: *бесконечный, быстрый, главный, европейский, известный, огромный, природный, сибирский, скорый, суровый, транссибирский* a *тяжёлый*. Většina ze jmenovaných přídavných jmen, tedy *главный, европейский, известный, огромный, транссибирский* a *тяжёлый*, by měla být žákům již známá, jelikož se již dříve vyskytovala v rozšiřujících textech předchozích dílů, přičemž přídavné jméno *известный* bylo dokonce uvedeno v seznamu slovní zásoby šesté lekce druhého dílu učebnice.

V úvodním textu lekce se nacházejí všechna jmenovaná přídavná jména, vyjímaje přídavné jméno *быстрый*, které v úvodním textu chybí. Následně se ve cvičeních nejčastěji opakuje přídavné jméno *сибирский* a *огромный*, ostatní přídavná jména jsou zmíněna jednou nanejvýš dvakrát.

Co se týče textů zaměřených na realie a kulturu a textů určených k samostatnému čtení, nalezneme zde nová přídavná jména: *азиатский, интенсивный, минеральный, заключённый, советский, раскинутый, разумный, активный, пеший, преодолённый, опытный, чудесный, медицинский, непромокаемый, резиновый* a *солнцезащитный*.

V rozšiřujících textech se následně vyskytuje jedno nové přídavné jméno *ласкательный*.

V pracovním sešitě se dvakrát opakují přídavná jména *суровый* a *сибирский*, jednou *европейский, известный, огромный, природный* a *транссибирский*, přičemž se zde taktéž nachází přídavné jméno *мёрзлый*, které v seznamu slovní zásoby nenajdeme.

2. lekce

V seznamu slovní zásoby druhé lekce se vyskytují přídavná jména: *важный, многочисленный, скорый* ve spojení s podstatným jménem *помощь, окружающая* ve spojení s podstatným jménem *среда, экологический* a *общеобразовательная* ve spojení s podstatným jménem *школа*. Ze jmenovaných přídavných jmen se žáci již dříve v rozšiřujících textech setkali s přídavným jménem *важный*, ostatní přídavná jména jsou uváděna poprvé.

Co se týče četnosti opakování v celé lekci se přídavné jméno *экологический*

opakuje celkem třicet jedenkrát, dále se šestkrát vyskytuje přídavné jméno *окружающая*, dvakrát *многочисленный*, *общеобразовательный* a *скорый*, přičemž v úvodním textu je pouze jednou uvedeno přídavné jméno *важный*, které se v lekci již vícekrát nevyskytuje.

V úvodním textu lekce se žáci dále setkávají s přídavným jménem *отдалённый*, které je pro žáky zcela nové, avšak v seznamu slovní zásoby uvedeno není.

V textech o realitách a kultuře a textech určených k samostatnému čtení se vyskytují nová přídavná jména: *промышленный*, *коренный*, *нетронутый*, *космический*, *морской*, *средиземноморский*, *необходимый*, *порядковый*, *длительный*, *противоположный* a *палящий*.

V rozšiřujících textech se nacházejí nová přídavná jména: *подписный*, *сельское*, *радиоактивный*, *атомный*, *мусорный*, *бытовой* a *безотходный*.

V pracovním sešitě se vyskytují pouze dvě přídavná jména, a sice *экологический*, které se opakuje celkem čtyřikrát a *окружающий*, které se opakuje pouze jednou.

3. lekce

V úvodu třetí lekce se vyskytuje celkem 6 přídavných jmen, ke kterým patří: *паспортный* ve spojení s podstatným jménem *контроль*, *несчастный*, *одноместный*, *двухместный*, *расстроенный* a *свободный*. Všechna uvedená přídavná jména se vyskytují v úvodním textu lekce, přičemž v dalších cvičeních se nejčastěji opakuje přídavné jméno *одноместный*, a to celkem devětkrát. Dále se šestkrát opakuje přídavné jméno *двухместный*, dvakrát *несчастный* a *расстроенный*, přídavná jména *свободный* a *паспортный* nalezneme pouze v úvodním textu.

Nová přídavná jména se vyskytují taktéž v textu určenému k samostatnému čtení a sice: *зарубежный*, *переоборудованный*, *военный*, *регулярный*, *внутренний*, *официальный*, *воздушный*, *конструкторский*, *исследовательский*, *регулярный*, *совершённый*, *реактивный*, *генеральный*, *собственный*, *акционерный*, *отечественный*, *пассажирский* a *межконтинентальный*.

V rozšiřujících textech se nacházejí nová přídavná jména jako: *достаточный*, *альтруистический*, *подлежащий*, *таможенный*, *уютный*, *крутой* a *мокрый*.

V pracovním sešitě třetí lekce nalezneme pouze jednu přídavné jméno *паспортный*, ostatní přídavná jména se zde neopakují.

4. lekce

V seznamu slovní zásoby čtvrté lekce se setkáváme s přídavnými jmény *горячий, холодный, чёрный* ve spojení s podstatným jménem *кофе, минеральная* ve spojení s podstatným jménem *вода, свежий* a *чёрствый*. Přídavná jména *горячий, холодный* a *чёрный* se však vyskytovala v seznamu slovní zásoby již dříve, proto je nelze považovat za novou slovní zásobu.

Nejčastěji se v lekci opakuje přídavné jméno *свежий*, a to celkem osmkrát, dále se pětkrát vyskytuje přídavné jméno *чёрный*, čtyřikrát *минеральная* a *холодный*, dvakrát *горячий* a pouze jednou *чёрствый*.

V textech o reáliích, kultuře a rozšiřujících textech se vyskytují následující přídavná jména: *распространённый, тушёный, жареный, различный, рубленый, разнообразный, овощной, сладкий, существенный, сытый, скверный, проезжающий, философский, фантастический, последующий, сатирический, максимальный, гоголевский, бюрократический* a *абсурдный*.

V této lekci se vyskytuje velké množství rozšiřujících textů, ve kterých nalezneme nová přídavná jména: *кудрявый, цветной, картофельный, столовой, чайный, газированный, яблочный* a *апельсиновый*.

V pracovním sešitě se žáci ještě jednou potkají s přídavnými jmény *свежий, овощной* a *яблочный*.

5. lekce

V poslední lekci čtvrtého dílu učebnice se v seznamu slovní zásoby vyskytuje celkem 8 přídavných jmen, a sice: *будничный, выходной, модный, однообразный, опасный, полезный, рабочий* a *творческий*. Přídavná jména *творческий, рабочий* a *модный* se v celé lekci vyskytují pouze jednou, dvakrát se opakují přídavná jména *будничный, полезный* a *опасный*, třikrát *однообразный* a čtyřikrát *выходной*.

V kulturních textech a textech určených k samostatnému čtení se v poslední lekci vyskytují následující nová přídavná jména: *религиозный, светский, учреждённый, церковный, воскресный, незабываемый, слепой* a *душевный*.

V rozšiřujících textech dále nalezneme 2 nová přídavná jména: *грандиозный* a *больной*.

V poslední páté lekci se v pracovním sešitě dvakrát opakuje přídavné jméno *модный* a jednou přídavné jméno *творческий*.

Ve srovnání s předchozím třetím dílem učebního souboru obsahuje čtvrtý díl učebnice podstatně méně nových přídavných jmen, což je zapříčiněno především častým opakováním již známých přídavných jmen. Pokud tedy budeme počítat pouze zcela nová přídavná jména, vyskytuje se v seznamech slovní zásoby celkem 28 nových přídavných jmen, přičemž v rozšiřujících textech, textech o reáliích, kultuře a textech určených k samostatnému čtení se vyskytuje celkem 100 nových přídavných jmen, dohromady se tedy žáci v tomto díle seznamují celkem ze 128 novými přídavnými jmény, což je o více jak sto méně než v díle předchozím.

3.2.5 Радуга по-новому 5

Pátý a zároveň také poslední díl učebního souboru *Радуга по-новому 1-5* je určen pro jazykovou úroveň B1 podle SERR pro jazyky. Oproti dílům předchozím nenabízí tento díl v úvodu lekce seznam nové slovní zásoby, jako tomu bylo dříve.

V analýze tohoto posledního dílu se tedy zaměříme pouze na zcela nová přídavná jména v jednotlivých lekcích, se kterými se žáci dosud neseťkali, přičemž nebudeme rozlišovat, zda se nacházejí v úvodu lekce, jednotlivých cvičeních, rozšiřujících textech či textech určených k samostatnému čtení.

1. лекце

V první lekci se vyskytuje celkem 12 nových přídavných jmen, která nalezneme jak v úvodním textu, cvičeních či rozšiřujících textech, tak i v textu o reáliích a kultuře na konci lekce.

V celé lekci se čtyřikrát opakuje nové přídavné jméno *славянский*, dvakrát *трудный*, *филологический* a *педагогический*, pouze jednou se vyskytují přídavná jména: *обязательный*, *коммерческий*, *естественный*, *инженерный*, *разносторонный*, *периодический*, *искусственный* a *нервный*.

Z výše uvedených přídavných jmen se v pracovním sešitě dvakrát opakuje přídavné jméno *филологический*.

2. lekce

V úvodních cvičeních lekce se žáci nejčastěji setkávají s přídavnými jmény *просторный, комнатный* a *жилой*, která se v lekci opakují celkem třikrát. Ostatní jmenovaná přídavná jména se v lekci vyskytují pouze jednou, přičemž nejvíce přídavných jmen nalezneme na konci lekce v textu o reáliích a kultuře a textu určenému k samostatnému čtení.

K novým přídavným jménům této lekce patří následující: *одинокий, электронный, отдельный, кирпичный, удачный, близкий, дальный, незамужняя, холостой, разведённый, шумный, обручальный, медовый, свадебный, серебрянный, нравственный, испытанный, видный, состоятельный, полемичный, придворный, стеснённый, высокочиновный, пореформенный, блестящий, родовой, фамильный, крестьянский, созданный, идилический, трагический, комический, продолжительный, неизглядимый, йтенистый, иштукатурный, натопленный, изразцовый, хрустальный, гниловатый, дубовый, двустворчатный, полукруглый, заваленный, заячы, головастый, угловой, бархатный, пристальный, тощий, гусиный, загадочный* a *странный*.

V pracovním sešitě se z výše uvedených přídavných jmen jednou opakují: *комнатный, просторный, удачный* a *кирпичный*, přičemž se zde nachází také jedno nové přídavné jméno *сберегательный*, které v učebnici nenalezneme.

3. lekce

Ve třetí lekci nalezneme celkem 24 nových přídavných jmen, z nichž se v lekci nejčastěji opakuje přídavné jméno *олимпийский*, to celkem šestkrát, dále se ještě třikrát opakuje přídavné jméno *пересаженный* a dvakrát *рекордный, всесоюзный, трёхкратный* a *хоккейный*. Ostatní přídavná jména se v lekci vyskytují pouze jednou, přičemž k nim patří následující: *донорский, заразный, проиобретённый, повышенный, завидный, рефлекторный, футбольный, затерянный, хирургический, фигурный, велосипедный, конькобежный, финальный, вратарский, выдающийся, насыщенный* a *парный*.

V pracovním sešitě se žádná výše uvedená přídavná jména nevyskytují.

4. lekce

Ve čtvrté lekci se žáci opět seznamují s širokou škálou přídavných jmen. Co se týče jejich opakování v lekci, vyskytují se přídavná jména ve většině případů v lekci pouze jednou, ojediněle dvakrát.

K novým přídavným jménům konkrétně patří: *книжный, записный, визитный, рекламный, выгодный, специализированный, кредитный, нотариальный, консультативный, транспортный, переводческий, легкомысленный, скуповатый, скучный, хитрый, приличный, подчеркнутый, потребительский, растущий, массовый, пунктуальный, законопослушный, расчётливый, копировальный, предыдущий, продовольственный, малоблагоприятный, бумажный, высокотехнологический, продовольственный, легковой, программный, ориентировочный, газетный, сопроводительный, платёжный, оговорённый a понесённый.*

V pracovním sešitě se dvakrát opakuje přídavné jméno *визитный*, jednou přídavné jméno *книжный*, přičemž se zde žáci setkávají s dalšími třemi zcela novými přídavnými jmény *женский, кухонный a иллюстрированный.*

5. lekce

V poslední páté lekci učebnicového souboru si žáci osvojují celkem 23 nových přídavných jmen, která se z velké části nacházejí především v části o reáliích a kultuře na konci lekce. K těmto novým přídavným jménům patří: *антирелигиозный, тотальный, сказочный, своеобразный, районный, прощальный, бесспорный, певучий, умелый, гибкий, ловкий, послушный, вместительный, неучсераемый, дремучий, волшебный, речной, степной, волчий, могущественный, тягостный, правдивый a первоначальный.*

V pracovním sešitě se žádné z výše uvedených přídavných jmen nevyskytuje.

V posledním díle učebního souboru *Радуга по-новому* se nalézají celkem 157 nových přídavných jmen, přičemž většinu z nich nalezneme vždy na konci lekce v textech o reáliích a kultuře či textech určených k samostatnému čtení. Co do počtu nových přídavných jmen je nejobsáhlejší druhá lekce, kde se nachází celkem 56 nových výrazů, nejméně přídavných jmen naopak nalezneme v první lekci, kde se jich nachází pouze 12. Oproti předešlým dílům se v tomto díle přídavná jména často neopakují, naopak se většina přídavných jmen v lekci vyskytuje pouze jednou.

Po podrobné analýze všech pěti dílů učebního souboru *Радыга по-новому* jsme zjistili, že se ve všech dílech vyskytuje celkem 698 přídavných jmen, z toho 152 přídavných jmen žáci naleznou v seznamech slovní zásoby, zbylých 546 přídavných jmen se vyskytuje v rozšiřujících textech, textech určených k samostatnému čtení či v textech o reáliích a kultuře.

Nejobsáhlejším dílem, co do počtu přídavných jmen, byl třetí díl učebního souboru, naopak nejméně přídavných jmen se zcela logicky vyskytovalo v prvním díle učebnice.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že se přídavná jména v jednotlivých dílech často opakovala, my jsme však dbali na to, aby do analýzy byla započítána vždy pouze ta přídavná jména, která jsou pro žáky nová a doposud se s nimi nesečkali v lekcích předchozích.

3.3 Práce se synonymy v učebním souboru *Радыга по-новому*

Následující část práce je zaměřena na práci se synonymy v učebním souboru *Радыга по-новому*. Naším cílem je uvést, jaká cvičení, věnující se procvičování synonymních výrazů, se v učebním souboru nacházejí. Jak tomu bylo již dříve, opět je pozornost soustředěna pouze na přídavná jména a synonymní výrazy od nich tvořená.

V prvním ani druhém díle učebního souboru *Радыга по-новому* se žádná cvičení zaměřující se na procvičování synonymních výrazů nenacházejí ani v učebnici, ani v pracovním sešitě. S prvním takto zaměřeným cvičením se žáci poprvé setkávají až ve druhé lekci třetího dílu učebnice, která je tematicky zaměřená na popis člověka. Zde se žáci seznamují s rozdílem mezi přídavnými jmény *карийй*, *каштановый* a *коричневый*, přičemž ve cvičení, které je na tuto problematiku zaměřeno, je úkolem žáků do vět doplnit správnou variantu přídavného jména.

V této lekci je dále upozorňováno na rozdíl mezi přídavnými jmény *серый* a *седой*, avšak kromě jednoho překladového cvičení není těmto dvěma synonymním výrazům věnována pozornost.

S dalším cvičením, jehož úkolem je procvičování synonymních výrazů, se žáci setkávají ve čtvrté lekci třetího dílu učebnice. Toto cvičení se konkrétně vztahuje k textu určenému k samostatnému čtení nacházejícího se na konci lekce.

Zadání konkrétně zní: „Найдите в тексте синонимы“. Toto cvičení se nezaměřuje výlučně jen na přídavná jména, úkolem žáků však je mimo jiné nalézt v textu synonymní výraz k přídavnému jménu *очень плохое настроение*, které v textu odpovídá přídavnému jménu *отвратительное настроение*.

Pokud nahlédneme do pracovního sešitu třetího dílu, nenalezneme zde žádná cvičení zaměřená na procvičování přídavných jmen a jejich synonymních výrazů, přičemž více cvičení tohoto typu nenalezneme ani v učebnici.

S dalšími cvičeními zaměřenými na procvičování synonymních výrazů se žáci setkávají až v posledním, pátém díle učebnice. V tomto díle se nachází celkem čtyři cvičení zaměřená na procvičování synonymních výrazů, avšak pouze dvě z nich jsou věnována procvičování přídavných jmen.

První takto zaměřené cvičení se nachází ve třetí lekci a jeho zadání zní: „Трудный? Тяжёлый?“. Úkolem žáků je vybrat jeden ze dvou synonymních výrazů a doplnit jej podle smyslu na vynechaná místa v textu. V tomto případě by se pro žáky mělo jednat o opakování, jelikož s přídavným jménem *тяжёлый* se setkali již v rozšiřujících textech prvního dílu učebnice a přídavné jméno *трудный* se objevuje v první lekci pátého dílu učebnice.

Poslední cvičení, ve kterém je úkolem žáků vymyslet synonymní výraz k uvedeným přídavným jménům, se nachází ve čtvrté lekci pátého dílu učebnice, přičemž zadání cvičení zní: „Скажите то же самое другими словами“. Toto cvičení není zaměřeno výlučně na přídavná jména, avšak žáci mají za úkol říct jinými slovy tučně vyznačené části ve větách: *У него прекрасное место. Под Москвой очень красивые места.*

V této kapitole praktické části diplomové práce jsme zjistili, že v učebním souboru *Радуга по-новому* se nachází celkem čtyři cvičení zaměřující se na procvičování synonymních výrazů přídavných jmen. S prvními dvěma takto zaměřenými cvičeními se žáci setkávají ve třetím díle učebního souboru, další dvě cvičení poté nalezneme v posledním, pátém díle učebního souboru, přičemž ne vždy jsou cvičení zaměřena výlučně na procvičení přídavných jmen.

Vzhledem k tomu, že osvojování a následné užívání synonymních výrazů je záležitostí spíše pokročilejší úrovně osvojování jazyka, není závěr, ke kterému jsme došli překvapující.

4 Rozšiřující cvičení k nácvičku synonymních výrazů přídavných jmen

V poslední části diplomové práce bude naším úkolem vytvořit rozšiřující cvičení k nácvičku přídavných jmen a jejich synonymních výrazů. Při tvorbě cvičení budeme vycházet pouze z těch přídavných jmen, se kterými se žáci v učebním souboru *Paдызa no-нoвoмy* již setkali, ať už v seznamu slovní zásoby či v rozšiřujících textech, přičemž bude naším úkolem žáky seznámit s dalšími ekvivalenty uvedených přídavných jmen a upozornit na možné problémy, které mohou při použití těchto synonymních výrazů vzniknout.

Při tvorbě cvičení budeme mimo jiné vycházet z publikace Žofkové *Cvičení a úlohy z lexikologie ruského jazyka* (1993), která ve své publikaci tvorbě takto zaměřených cvičení věnuje jednu z kapitol.

Cvičení se budou vždy skládat z pracovního listu pro žáky a metodického komentáře, kde uvedeme cíl cvičení, k jakému dílu, popř. lekci se dané cvičení vztahuje, a v neposlední řadě také popis práce s daným pracovním listem, popř. další doporučení. Správné řešení jednotlivých úloh bude k nahlédnutí v příloze.

Pokud se ve cvičeních budou objevovat obrázky, bude seznam internetových zdrojů obrázků uveden v seznamu literatury a zdrojů na konci práce.

Pracovní list č. 1

1. Вы сможете найти синонимы? Соедините слова из левого столбика со словами из правого столбика так, чтобы данные выражения образовали синонимическую пару.

1. вкусный	а) трудный
2. красивый	б) популярный
3. тяжёлый	в) аппетитный
4. хороший	д) прекрасный
5. ласковый	е) добрый
6. известный	ё) добродушный

2. Дополните предложения подходящим по смыслу словом. В некоторых предложениях может быть несколько возможностей.

1. Работа журналиста— это очень _____, но _____ работа. 2. Эти пирожки очень _____ от них идёт _____ запах. 3. Мой друг очень _____ и _____ человек. 4. Никита Сергеевич Михалков _____ русский режиссёр, который _____ и за границей. 5. _____ день! 6. Учительница задаёт сегодня очень _____ вопросы.

3. Дополните текст подходящим по смыслу словом. Что было дальше?

Придумайте конец истории.

Наш папа очень _____ человек. Однажды он хотел обрадовать нашу семью и приготовить _____ обед по _____ китайскому рецепту. Он купил курицу, рис, разные китайские приправы и много других ингредиентов. Папа надел _____ новый передник и начал готовить. Что же случилось потом? ...

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 1

První pracovní list je zaměřen na procvičování vybraných přídavných jmen z různých lekcí prvního dílu učebního souboru. Jelikož není slovní zásoba žáků na této úrovni dostatečně široká a ani seznamy slovní zásoby nenabízí velké množství přídavných jmen, pochází vybraná přídavná jména z velké části především z rozšiřujících textů a textů určených k samostatnému čtení.

Cílem cvičení je procvičení přídavných jmen, se kterými se žáci v prvním díle učebního souboru setkali, a zároveň rozšíření slovní zásoby o nové synonymní výrazy k již známým přídavným jménům.

Dané cvičení je vhodné zařadit do výuky až na závěr osmé lekce prvního dílu učebního souboru, jelikož vybraná přídavná jména pocházejí z různých cvičení a textů v rámci celého prvního dílu.

V prvním úkolu mají žáci za úkol spojit jednotlivá přídavná jména s cílem vytvořit synonymní dvojici. V následujícím cvičení musí daná přídavná jména doplnit do vět tak, aby věta měla smysl. Ve třetím cvičení žáci opět doplní tentokrát již souvislý text podle smyslu a pokusí se dovyprávět příběh do konce.

Po osvojení nových synonymních výrazů a jejich použití ve větách mohou žáci následně tvořit samostatně další věty a příklady, s cílem upevnit nově osvojenou slovní zásobu.

Pracovní list č. 2

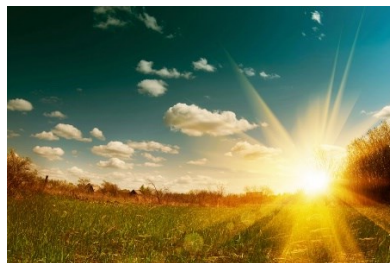
1. Вы можете описать картинки? Попробуйте описать картинки, дополните к картинкам слова из синонимического ряда и затем дополните предложения подходящим по смыслу словом из синонимического ряда в правильной форме.

а) хороший – красивый – прекрасный

1. Сегодня _____ погода. 2. Папа подарил маме ко дню рождения _____ цветы. 3. Я получил от папы _____ совет. 4. Наш сосед – мой _____ знакомый. 5. Вчера мы смотрели в кино _____ фильм о жизни современной молодёжи. 6. „Тамара, вы очень _____ женщина!“ 7. В один _____ день она вышла замуж.

г) длинный – долгий

1. _____ коридор заканчивается окном. 2. На середине узкой комнаты стоял _____ стол, за который мы сидели. 3. Чего они

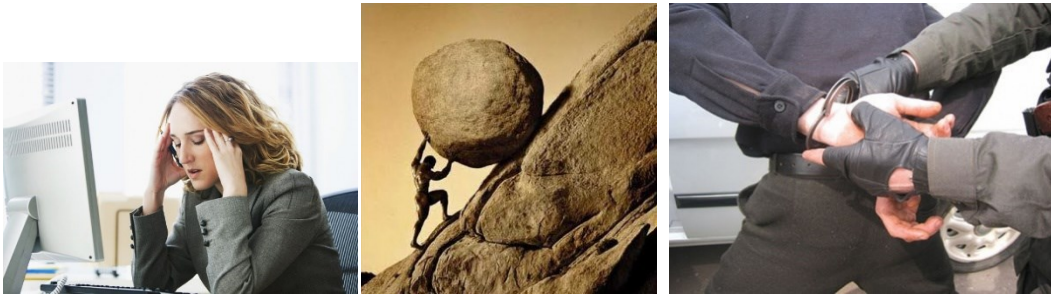
достигли за так _____ срок? 4. Кончился _____
июльский день. 5. У Маши _____ волосы. 5. Папа купил себе
_____ чёрный пиджак.

б) большой – крупный – великий – огромный

1. Мой папа работает директором _____ завода. 2. У него
_____ семья. 3. А. С. Пушкин _____ русский поэт.
4. Мой дядя живёт в _____ доме. 5. В прошлом году имела эта
песня _____ успех. 6. Москва– _____ город России.
7. Царь Пётр Первый был _____ императором. 8. В Московском
университете можно встретить многих _____ учёных. 9. Мы с ним
_____ друзья. 10. Названия стран мы пишем с _____
буквы.

в) трудный – тяжёлый – тяжкий

1. Наш учитель любит задавать _____ вопросы. 2. Я хотел поднять _____ камень. 3. Воровство – это _____ грех. 4. Работа учителя очень _____. 5. Ваня положил _____ сумку на пол. 6. Это такая _____ работа, для решения которой потребуется много времени и сил. 7. Задача была очень _____. 8. На вокзал я должен был нести _____ чемодан.

г) горячий – жаркий

1. Я люблю _____ чай. 2. Сегодня очень _____ июльский день. 3. В классе началась _____ дискуссия. 4. В Африке _____ климат. 5. Он был весь _____, и у него температура. 6. Сегодня _____ и сухой воздух. 7. Последние ласточки залетели в этот _____ край. 8. Не трогай уют пока он ещё _____.

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 2

Pracovní list č. 2 je zaměřen na procvičování různých přídavných jmen a jejich synonymních výrazů pocházejících z různých dílů a lekcí učebního souboru.

Cílem cvičení je v první řadě procvičení přídavných jmen, se kterými se žáci během studia setkávají, dále upozornění na to, že se v daném případě jedná o synonyma a v neposlední řadě je cílem osvojení těchto přídavných jmen a následné používání v praxi.

Vybraná přídavná jména pocházejí z různých dílů učebního souboru, avšak vzhledem k tomu, že součástí cvičení je také použití daných slov ve správném tvaru, je vhodné, zařadit toto cvičení nejdříve po dokončení třetího dílu učebního souboru, jelikož teprve zde se žáci seznamují se skloňováním měkkých a tvrdých přídavných jmen.

Pracovní list obsahuje celkem 5 částí, které jsou vždy zaměřeny stejně. Úkolem žáků je v první řadě přiřadit slova ze synonymické řady k jednomu z obrázků a následně doplnit daná synonyma do vět podle smyslu. Cvičení lze doplňovat ve skupině či samostatně.

Vzhledem k tomu, že cvičení je poněkud rozsáhlé, není nutné pracovat se všemi cvičeními najednou. Učitel může při výuce v daný moment použít pouze tu část cvičení, která se vztahuje k aktuálně probírané slovní zásobě a tím upevnit, popř. rozšířit slovní zásobu žáků.

Pracovní list č. 3

1. Подберите подходящие слова к приведённым синонимам и придумайте предложения с данным словосочетанием.

а) серый–седой

брюки, волосы, волк, борода, цвет, платок, глаза, пиджак, куртка

б) чужой–иностранный

человек, язык, марка, мнение, партнёр, город, актёр, инвестор, писатель

в) карий–каштановый–коричневый

глаза, ботинки, волосы, брюки, борода, майка, брови, цвет, фломастер

г) весь–целый

мир, тело, книга, день, час, фильм, вечер, месяц

д) длинный–долгий

волосы, ноги, день, коридор, брюки, фильм, очередь

2. Дополните текст подходящими по смыслу словами из предыдущего упражнения.

Мой хороший друг Ваня очень любит читать детективные романы _____ писателей. Однажды он мне рассказывал что читал увлекательный роман о _____ людях, которые говорят на _____ языках и ездят на машинах _____ марок. Эти люди были преступниками, которых _____ днями преследовали полицейские. Мне кажется, что Ваня тоже хочет стать детективом, чтобы он также смог преследовать преступников в нашем городе.

Но когда я буду взрослой, я стану манекенщицей! У меня _____ волосы, _____ брови и очень

_____ ноги. Я лучше всех знаю, какие цвета подходят друг к другу и очень часто говорю моей маме, что к _____ ботинкам _____ куртка совсем не подходит! Но маме всё равно! Она мне даже говорит, что её _____ мнение не интересует. Мне кажется, что я совсем не похожа на маму, потому что я просто обожаю моду и всё, что с ней связано.

3. Кем вы хотите стать и почему? Расскажите!

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 3

Pracovní list č. 3 je zaměřen na procvičování těch synonymních výrazů, která mohou žákům činit potíže a žáci mohou chybovat při jejich spojení s konkrétními podstatnými jmény.

Cílem cvičení je procvičení daných přídavných jmen a zafixování jejich používání s konkrétními přídavnými jmény. Učitel dále žáky upozorňuje na ta slovní spojení, u kterých lze použít obě varianty, přičemž vysvětluje, jaký je v tomto případě mezi spojeními rozdíl.

Jak tomu bylo již u předchozího pracovního listu, lze toto cvičení použít až po dokončení třetího dílu učebního souboru, jelikož žáci ke správnému vyplnění cvičení musí ovládat skloňování přídavných jmen. Cvičení slouží k zopakování a upevnění již známé slovní zásoby.

V prvním cvičení je úkolem žáků spojit synonymní výrazy přídavných jmen s vhodným podstatným jménem tak, aby vzniklé slovní spojení mělo smysl. Žáci si tedy v první řadě musí uvědomit, se kterými podstatnými jmény se daná přídavná jména mohou spojovat a se kterými naopak ne. Po vytvoření slovního spojení musí žáci vytvořit větu, v níž dané slovní spojení použijí.

V následujícím cvičení žáci doplňují vhodné synonymní výrazy do souvislého textu, čímž se dále zdokonalují ve správném používání těchto výrazů. Součástí tohoto úkolu je mimo jiné rozvinutí řečové dovednosti tím způsobem, že žáci musí samostatně říct, kým se chtějí stát a proč, přičemž tento úkol navazuje na přečtený text.

Pracovní list č. 4

1. Определите, можно ли подчёркнутые в тексте прилагательные заменить на предлагаемые под текстом синонимы так, чтобы значение предложения не изменилось.

Моего друга зовут Павел. Он очень умный, добрый и надёжный друг. Именно поэтому я выбрал его в свои друзья. Мы с ним очень любим смотреть интересные кинофильмы и познавательные передачи. Павел тоже очень трудолюбивый человек. Он с легкостью и элегантностью выполняет любую тяжёлую работу. У моего друга есть очень красивый мотоцикл. Нам летом очень нравится кататься на мотоцикле по большим и просторным улицам нашего красивого города. Я очень ценю и уважаю своего надёжного и доброго друга.

(По рассказу Сары, www.znanija.com, online)

a) умный–разумный–хитрый–мудрый

б) добрый–добродушный–хороший–добросердечный

в) надёжный–верный–безошибочный–легкомысленный

г) интересные–занимательные–увлекательные–приключенческие

д) тяжёлую–трудную–тяжкую

е) большим–крупным–обширных–великих

ё) красивого–прекрасного–очаровательного–безобразного

2. Опишите своего друга/подругу. Какой у него характер? Почему вы дружите? Что вы любите делать в своё свободное время?

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 4

Následující cvičení je zaměřeno na procvičování jednoduchých přídavných jmen a jejich synonymních výrazů, přičemž cílem cvičení je seznámit žáky s novými ekvivalenty již známých přídavných jmen a zařazení těchto ekvivalentů do aktivní slovní zásoby žáků.

S přídavnými jmény v tomto cvičení se žáci postupně seznamují v prvním, druhém a třetím díle učebního souboru, cvičení lze tedy zařadit jako rozšiřující cvičení např. ke třetímu dílu učebního souboru, kde se žáci učí popisovat lidi ve svém okolí, mimo jiné jejich vzhled a charakter.

V prvním cvičení je úkolem žáků rozhodnout. Zda mohu podtržené přídavné jméno v textu nahradit jinými přídavnými jmény z nabídky, přičemž si žáci musí uvědomit význam daných slov, kdy se ne vždy jedná o synonymní výrazy, naopak se v nabídce nacházejí i antonyma. Ve druhém cvičení je poté úkolem žáků napsat podobné vyprávění o svém kamarádovi, přičemž se mohou inspirovat přečteným textem nebo se držet otázek v zadání.

Pracovní list č. 5

1. Вы умеете дополнить правильное слово? Дополните текст подходящими по смыслу словами из синонимического ряда.

а) красивый–хороший–прекрасный–приятный

Маша очень _____ девушка, которая часто получает _____ оценки. В этом году она получила очень _____ аттестат и стипендию 20 тысяч рублей! Я ей говорил, что 20 тысяч это уже _____ сумма, на эти деньги можно много чего купить, например духи, которые _____ пахнут.

б) плохой–неудовлетворительный

Уже целую неделю _____ погода и у меня _____ настроение, потому что завтра мы будем писать тест по математике и я должен готовиться, потому что не хочу получить _____ оценку.

в) правдивый–достоверный–гарантированный

Иван Петрович - _____ человек, который любит рассказывать _____ истории из своей жизни о других _____ людях, на которых можно всегда положиться.

г) важный–видный–серьёзный

У Бориса Андреевича _____ пост, но также _____ проблемы.

2. Вы использовали все слова из синонимического ряда? Попробуйте придумать следующие предложения и использовать слова, которые вы не употребили в упражнении 1.

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 5

Pracovní list č. 5 je svou koncepcí podobný pracovnímu listu č. 2, avšak s tím rozdílem, že u tohoto cvičení žáci doplňují souvislý text, nikoli jednotlivé věty, přičemž jsou zde použity opět jiné synonymické řady.

Cvičení je zaměřeno na procvičování různých přídavných jmen a jejich synonymních výrazů pocházejících z různých dílů a lekcí učebního souboru.

Cílem cvičení je v první řadě procvičení přídavných jmen, se kterými se žáci během studia setkávají, dále upozornění na to, že se v daném případě jedná o synonyma a v neposlední řadě je cílem osvojení těchto přídavných jmen a následné používání v praxi.

Vybraná přídavná jména pocházejí z různých dílů učebního souboru, avšak vzhledem k tomu, že součástí cvičení je také použití daných slov ve správném tvaru, je vhodné, zařadit toto cvičení nejdříve po dokončení třetího dílu učebního souboru, jelikož teprve zde se žáci seznamují se skloňováním měkkých a tvrdých přídavných jmen.

První cvičení obsahuje 4 úkoly, které jsou vždy zaměřeny stejně. Úkolem žáků je doplnit daná synonyma do vět podle smyslu, přičemž není nutné vždy použít všechna slova z nabídky. Ve druhém cvičení je úkolem žáků vymyslet další věty za použití slov, která nepoužila ve cvičení.

Pracovní list č. 6

1. Вы умеете соединить имена прилагательные с существительными так, чтобы данное словосочетание имело смысл? Найдите к чешским словосочетаниям русский эквивалент и образуйте предложение.

великий прочный ласковый	вопрос цвет битва
известный ясный тёплый	писатель болейнь проблема
опасный крепкий безобразный	сон приём дружба
ужасный важный яркий	продавщица здоровье человек

slavná bitva

---

slavný spisovatel

---

ošklivý člověk

---

ošklivý sen

---

vážný problém

---

vážná choroba

---

pevné zdraví

---

pevné přátelství

---

vlídná prodavačka

---

vlídné přijetí

---

jasná barva

---

jasná otázka

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 6

Cvičení je zaměřeno na překlad českých synonymních výrazů a správné přiřazení ruského ekvivalentu.

Cílem cvičení je překlad českých synonymních výrazů pomocí správného ruského ekvivalentu a poukázání na možné rozdíly, popř. chyby v překladu. Dílčím cílem je dále procvičení přídavných jmen ve spojení s jednotlivými rody jmen podstatných.

Cvičení je primárně zaměřeno na rozšíření slovní zásoby žáků a lze jej zařadit do výuky ve třetím nebo čtvrtém ročníku střední školy.

Úkolem žáků je v první řadě spojení přídavných a podstatných jmen v tabulce tak, aby daná spojení měla smysl. Následně takto vytvořená slovní spojení musí žáci správně přiřadit k českým slovním spojení.

Se cvičením lze dále pracovat tím způsobem, že se žáci pokusí vymyslet věty za použití těchto slovních spojení. Při spojování ruských slov mohou žáci pracovat samostatně a následně porovnat, v kolika případech se jejich výsledek shoduje s ostatními žáky.

Pracovní list č. 7

КРАСИВЫЙ	ПРЕКРАСНЫЙ	ХОРОШИЙ	ДОБРЫЙ
КОРИЧНЕВЫЙ	КАШТАНОВЫЙ	СЕРЫЙ	СЕДОЙ
ГОРЯЧИЙ	ЖАРКИЙ	НЕКРАСИВЫЙ	БЕЗОБРАЗНЫЙ
БОЛЬШОЙ	КРУПНЫЙ	НОВЫЙ	ПОСЛЕДНИЙ
ИНТЕРЕСНЫЙ	УВЛЕКАТЕЛЬНЫЙ	СМЕЛЫЙ	ОТВАЖНЫЙ
ЛАСКОВЫЙ	ДОБРОДУШНЫЙ	НЕЖНЫЙ	ЛОМКИЙ
ИЗВЕСТНЫЙ	ПОПУЛЯРНЫЙ	ТЯЖЁЛЫЙ	ТРУДНЫЙ
ОПАСНЫЙ	НЕНАДЁЖНЫЙ	ЧУЖОЙ	ИНОСТРАННЫЙ
УЖАСНЫЙ	СТРАШНЫЙ	БУДУЩИЙ	СЛЕДУЮЩИЙ

Metodický komentář k pracovnímu listu č. 7

Pracovní list č. 7 je určen k procvičení slovní zásoby formou hledání dvojic synonymních výrazů na kartičkách.

Cílem je procvičení známé slovní zásoby a rozšíření slovní zásoby o nová slova.

Vybraná přídavná jména vychází ve většině případů z prvního dílu učebního souboru *Радуга по-новому*, toto cvičení lze tedy zařadit do vyučování po dokončení prvního dílu tohoto souboru, jelikož k tomuto cvičení není zapotřebí ovládat skloňování přídavných jmen.

Při tomto úkolu se žáci rozdělí do malých skupin, učitel promíchá kartičky na lavici a úkolem žáků je najít vždy dva související synonymní výrazy. Jakmile žáci naleznou všechny synonymní dvojice, pokusí se vždy vytvořit vhodné slovní spojení či větu za použití daného synonymního výrazu.

Žáky lze motivovat pomocí soutěže tak, že kdo první správně najde všechny dvojice slov, vyhrává.

V závěrečné, čtvrté části diplomové práce, jsme se zaměřili na vytvoření konkrétních cvičení zaměřujících se na procvičování přídavných jmen a jejich synonymních výrazů.

Primárním cílem při tvorbě pracovních listů bylo rozšíření slovní zásoby žáků a upozornění na problematická přídavná jména, která mohou žákům činit potíže. Valná většina námi použitých přídavných jmen ve cvičeních se objevovala taktéž v učebním souboru *Paдызa no-новомy*, avšak většina pocházela z rozšiřujících textů či textů určených k samostatnému čtení, se kterými se žáci při výuce nemusí vždy důkladně seznamovat.

První pracovní list se věnoval procvičování přídavných jmen pocházejících z prvního dílu učebního souboru, které jsme rozšířili o nové žákům neznámé ekvivalenty.

Druhý pracovní list byl zaměřen na problematická přídavná jména a jejich synonymní výrazy, které mohou žákům činit potíže. Slovní zásoba obsažená v tomto cvičení již nebyla ohraničena konkrétním dílem učebního souboru, avšak ke správnému splnění cvičení žáci museli ovládat skloňování měkkých a tvrdých přídavných jmen.

Pracovní list č. 3 se opět zaměřoval na problematická přídavná jména a jejich synonymní výrazy, přičemž úkolem žáků bylo vytvořit slovní spojení s konkrétními přídavnými jmény.

Následující pracovní list č. 4 obsahoval jednoduchou slovní zásobu, kterou jsme rozšířili o nové neznámé ekvivalenty. I u tohoto cvičení bylo cílem rozšíření slovní zásoby žáků, kterou si žáci mohli procvičit v samostatném úkolu zaměřeném na rozvoj produktivní řečové dovednosti. V tomto cvičení jsme primárně pracovali se synonymy, implicitně však také s antonymy.

Pracovní list č. 5 strukturou připomínal již jednou uvedený pracovní list č. 2, avšak zde byly použity jiné synonymní výrazy, přičemž se v tomto případě jednalo o doplňování souvislého textu, nikoli jednotlivých vět.

U předposledního pracovního listu č. 6 se částečně jednalo také o překladové cvičení, spojené se správným přiřazováním ruských ekvivalentů k daným slovním spojení. Cílem cvičení bylo především poukázat na rozdílné způsoby překladu těchto slovních spojení v ruském a českém jazyce.

Poslední pracovní list č. 7 byl určen k procvičení jednoduchých přídavných

jmen především z prvního dílu učebního souboru. Tato přídavná jména jsme rozšířili o nové ekvivalenty, přičemž jedním z cílů tohoto cvičení bylo poukázat na různé možnosti užití synonymních výrazů přídavných jmen ve spojení s vhodnými podstatnými jmény.

Závěr

V předkládané diplomové práci jsme se zabývali problematikou synonym a jejich využitím při výuce ruského jazyka na střední škole. Cílem práce bylo v první řadě teoreticky přiblížit synonymii jako jeden z paradigmatických vztahů a následně představit problematiku slovní zásoby cizího jazyka z didaktického hlediska. Hlavním cílem této práce bylo zanalyzovat učební soubor *Радыга по-новому*, konkrétně jeho zaměření na práci s přídavnými jmény a jejich synonymními výrazy při výuce ruského jazyka, a vytvořit doplňujících cvičení k nácviku synonymních výrazů přídavných jmen.

V teoretické části práce byla první kapitola věnována již zmiňované synonymii jako jednomu z paradigmatických vztahů, přičemž jsme zde hovořili taktéž o antonymii, homonymii, polysémii a paronymii.

Druhá kapitola se zabývala problematikou slovní zásoby cizího jazyka z didaktického hlediska, jejíž součástí byla obecná charakteristika slovní zásoby a jejího místa v pedagogických dokumentech, dále jsme zde hovořili o osvojování slovní zásoby, lexikálním minimu, prezentaci slovní zásoby, typologii cvičení k osvojování slovní zásoby, opakování a systematizaci slovní zásoby a v neposlední řadě taktéž o kontrole osvojení slovní zásoby.

V teoretické části práce byl důraz taktéž kladen na srovnání zkoumaných jevů z pohledu různých českých a ruských lingvistů, přičemž základní modely pojetí zkoumané problematiky byly ve většině případů shodné.

Praktická část práce byla rozdělena do dvou hlavních kapitol soustředujících se na podrobnou analýzu učebního souboru *Радыга по-новому*. V první kapitole praktické části jsme analýzu zaměřili nejdříve na přídavná jména vyskytující se v učebním souboru, přičemž jsme uvedli, jaká přídavná jména se v jednotlivých lekcích a dílech vyskytují, kde se žáci s danými přídavnými jmény setkávají, popř. kolikrát se jednotlivá přídavná jména v lekci opakují. Ve druhé části první kapitoly jsme se následně zaměřili na cvičení věnující se problematice přídavných jmen a jejich synonymních výrazů a uvedli jsme, jaká takto orientovaná cvičení se v učebním souboru vyskytují.

Celkově z analýzy vyplynulo, že v učebním souboru *Радыга по-новому* se nachází celkem 693 přídavných jmen, z toho 152 přídavných jmen nalezneme v seznamu slovní zásoby v úvodu lekce, zbylých 541 přídavných jmen se nachází

v rozšiřujících textech, textech o reáliích a kultuře či textech určených k samostatnému čtení.

V celém učebním souboru se nacházejí pouze čtyři cvičení zaměřená na procvičování přídavných jmen a jejich synonymních výrazů, přičemž jmenovaná cvičení se ne vždy zaměřují čistě na přídavná jména.

Vzhledem k nízkému počtu takto zaměřených cvičení byla druhá kapitola praktické části práce věnována tvorbě konkrétních cvičení zaměřených na procvičování přídavných jmen a jejich synonymních výrazů. Zde jsme vytvořili sedm pracovních listů, ve kterých si žáci mohou různou formou procvičovat problematiku přídavná jména a jejich synonymní výrazy. Ke každému pracovnímu listu byl následně vytvořen podrobný metodický komentář seznamující mimo jiné s cílem a využitím daného pracovního listu při výuce ruského jazyka.

Резюме

В данной дипломной работе представлен анализ работы с синонимами на занятиях русского языка в средней школе. В первом разделе теоретической части работы рассматриваются особенности парадигматических отношений лексических составляющих, а именно: антонимия, полисемия, омонимия, паронимия, а также особое внимание уделено синонимии, которой посвящена большая часть работы.

Второй раздел теоретической части посвящен словарному запасу иностранного языка с точки зрения дидактической составляющей, а именно: общей характеристике словарного запаса языка, проблематике словарного запаса в педагогических документах, овладению словарным запасом, лексическому минимуму, презентации словарного запаса, типологии упражнений, повторению и систематизации словарного запаса, а также способами овладения словарным запасом.

В практической части работы, которая, в свою очередь, также разделена на три части, приводится анализ учебного комплекта *Радуга по-новому*. В первой части приводится анализ использования прилагательных, при этом объясняется, какое количество прилагательных появляется в отдельных лекциях и томах учебного комплекта, сколько раз данные прилагательные повторяются в отдельных уроках и на каком месте и в каких разделах они находятся.

Во второй части даётся характеристика и особенности работы с синонимами, при этом рассматривается вопрос того, какое количество упражнений посвящено повторению прилагательных и их синонимических эквивалентов в данном учебном комплексе.

Суммарно из нашего анализа выходит, что общее количество имен прилагательных в учебном комплексе *Радуга по-новому* составляет 693, причем из этого числа 152 имени прилагательных находятся в списке словарного запаса в начале каждой лекции и 541 имя прилагательное представлено в обучающих текстах, текстах о культуре или для самостоятельного чтения.

Что касается упражнений для тренировки синонимических эквивалентов, таких типов упражнений в учебном комплексе представлено только четыре.

В последней части приводятся примеры конкретных упражнений посвященных освоению и использованию имён прилагательных и их синонимических эквивалентов. В этой части внимание уделяется тем именам прилагательным и их синонимическим эквивалентам, которые могут представлять собой трудности в освоении и понимании. Составной частью каждого рабочего листа является также методический комментарий.

Однако, главной целью данной работы является, с одной стороны, дать теоретическую характеристику синонимов и их валентности, а также словарного запаса языка с дидактической точки зрения, с другой стороны, проанализировать учебный комплект *Радуга по-новому* с акцентом на приведённые в нём имена прилагательные и упражнения для тренировки и закрепления написания и употребления имен прилагательных и их синонимических эквивалентов. Особое внимание в работе уделено составлению подходящих упражнений относительно данной проблематики.

Seznam použité literatury a zdrojů:

Literatura v českém jazyce:

ČEJKA, M. *Česká lexikologie a lexikografie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. 53 s. ISBN 80-210-0393-6.

FILIPEC, J. *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. 383 s.

FILIPEC, J. a F. ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. 281 s.

HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 195 s.

HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. 498 s.

CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. Vyd. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5.

MAN, O. *Základy lexikologie ruského jazyka 1*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. 212 s.

VAVREČKA, M. *Lexikologie ruského jazyka*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1989. 133 s. ISBN 80-704-2011-1.

Literatura v ruském jazyce:

AKIŠINA, A. A.: *Učimsja učit': dlja prepodavatelja ruskogo jazyka kak inostrannogo*. 5. izd., ispr. i dop., učebnoe izd. Moskva: Russkij Jazyk, Kursy, 2008. ISBN 5883370446.

ROZENTAL', D. E., GOLUB, I. B. a TELENKOVA, M. A. *Sovremennyy russkij jazyk*. 4. izdaniye. Moskva: Ajris Press, 2002. 443 s. ISBN 5-8112-0122-2.

ŠANSKIJ, N. M. *Leksikologija sovremennogo ruskogo jazyka*. Izdaniye tret'je, pererabotannoje. Moskva: Izdatel'stvo LKI, 2007. 300 s. Lingvističeskoje Nasledije XX veka. ISBN 978-5-382-00221-7.

ŠMELEV, D. N. *Sovremennyy russkij jazyk: leksika: učebnoje posobije dlja studentov pedagog. institutov ...* Moskva: Prosveščeniye, 1977. 336 s.

VALGINA, N.S.: *Современный русский язык*. Москва: Высшая школа, 1987. 479 с.

VINOGRADOV, V. V. *Лексикология и лексикография*. Москва, 1977.

Použité slovníky:

АВРАМОВ, N. *Словарь русских синонимов*. Moskva: Русские словари, 1999, 466 s. ISBN 5-93259-009-2.

КОПЕЦКИЙ, L. V., et al. *Rusko-česky slovník I A-O*. Praha: SPN, 1978. 662 s.

КОПЕЦКИЙ, L. V., et al. *Rusko-česky slovník II П-Я*. Praha: SPN, 1978. 694 s.

ŠROUFKOVÁ, M. *Rusko-český, česko-ruský slovník: Russko-češskij, češsko-russkij slovar*. Vyd. 1. Praha: Leda, 1998, 979 s. ISBN 80-859-2741-1.

Elektronické zdroje v českém jazyce:

Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky [online]. 2016 [cit. 19. 3. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.novamaturita.cz/katalogy-pozadavku-1404033138.html>>.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme [online]. 2002, [cit. 10.3.2017] ISBN 80-244-0404-4. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>>.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. 2007, [cit. 10.3.2017]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/PDF/RVPG_2007_06_final.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. 2007, [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

Elektronické zdroje v ruském jazyce:

Министерство общего и профессионального образования Российской Федерации и Российская государственная система тестирования граждан зарубежных стран по русскому языку. *Gosudarstvennyj obrazovatel'nyj standart po russkomu jazyku kak inostrannomu*. [online] 2001, [cit. 18. 2. 2017] Dostupné na: WWW: <http://bilingual-online.net/index.php?option=com_content&view=article&id=13>

5%253A-a1 %26catid%3D45%253Atrki%26Itemid%3D20%26lang%3Dru>.

Znanija [online] 2017, [cit. 18. 3. 2017] Dostupné na: WWW: <<https://znanija.com/app/ask?entry=hero&q>>.

Культура письменной речи. Лексическая синонимия. [online] 2010, [cit. 18. 9. 2016] Лексическая синонимия. Dostupné na WWW: <<http://grammar.ru/RUS/?id=6.14>>.

Национальный корпус русского языка. [online]. 2017, [cit. 18. 3. 2017] Dostupné na WWW: <<http://www.ruscorpora.ru/>>.

Analyzovaný učební soubor *Радуга по-новому*:

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 1.* Plzeň : Fraus, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7238-659-8.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 1 : Pracovní sešit.* Plzeň : Fraus, 2007. 72 s. ISBN 978-80-7238-660-4.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 1 : Příručka učitele.* Plzeň : Fraus, 2007. 99 s. ISBN 978-80-7238-661-1.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 2.* Plzeň : Fraus, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7238-700-7.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 2 : Pracovní sešit.* Plzeň : Fraus, 2008. 48 s. ISBN 978-80-7238-701-4.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 2 : Příručka učitele.* Plzeň : Fraus, 2008. 86 s. ISBN 978-80-7238-702-1.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 3.* Plzeň : Fraus, 2009. 127 s. ISBN 978-80-7238-772-4.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 3 : Pracovní sešit.* Plzeň : Fraus, 2009. 40 s. ISBN 978-80-7238-773-1.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 3 : Příručka učitele.* Plzeň : Fraus, 2009. 88 s. ISBN 978-80-7238-774-8.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 4.* Plzeň : Fraus, 2010. 128 s. ISBN 978-80-7238-947-6.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 4 : Pracovní sešit.* Plzeň : Fraus, 2010. 44 s. ISBN 978-80-7238-948-3.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 4 : Příručka učitele*. Plzeň : Fraus, 2010. 112 s. ISBN 978-80-7238-949-0.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 5*. Plzeň: Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-953-7.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 5 : Pracovní sešit*. Plzeň : Fraus, 2011. 56 s. ISBN 978-80-7238-944-4.

JELÍNEK, S. et al. *Радуга по-новому 5 : Příručka učitele*. Plzeň : Fraus, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7238-949-0

Zdroje obrázků:

CMS magazine [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.cmsmagazine.ru/library/items/management/dva-mifa-o-sizife/>>.

Depositphotos [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://cz.depositphotos.com/42790095/stock-illustration-shabbat.html>>.

Fashion stylist [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://fashionstylist.kupivip.ru/text-21712-kak-mozhno-krasivo-ulozhit-dlinnye-volosy>>.

Fishki [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://fishki.net/1269113-vorovstvo--ne-prestuplenie-a-promah-vladelca.html>>.

Fullpicture. ru [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://fullpicture.ru/zdorove/5-prichin-pochemu-stoit-pit-goryachij-shokolad.html>>.

iDNES. cz [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/foto.aspx?foto1=SOT3c698d_3.jpg.JPG>.

Invision. ua. [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.invision.com.ua/blog/kak-proisxodit-pokupka-nedvizhimosti-v-italii.html>>.

Pikabu [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <http://pikabu.ru/story/samyiy_bolshoy_v_mire_po_vyirabotke_aluminiya_1057217>.

Schutterstock [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <http://byznys.lidovky.cz/foto.aspx?r=lnauto&foto1=MTR3b5d21_slunce_77003380.jpg>.

Sport express [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.sport-express.ua/football/rest1/news/304728-gabor-kiraj-eto-ogromnyj-uspeh-dlja-vsej-vengrii.html>>.

Виртуальный музей резных наличников [online]. 2017, [cit. 17.4.2017]. Dostupné na WWW: <<http://nalichniki.com/Tags/klin/page/2/>>.

Изжоги. нет [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <[online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW:>.

Костанайские новости [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://kstnews.kz/news/man-and-nature?node=30340>>.

Русские Американцы [online]. 2017, [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.doctorvlad.com/russkieamerikancy/index.php/2013/02/skolko-platyat-amerikancy-za-kommunalnye-uslugi/>>.

Ostatní zdroje:

KYSELÁ, Šárka. *Synonymické řady v ruském, českém a německém jazyce ve srovnání*, 2015, 68 s.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Klíč k pracovním listům

Příloha č. 2: Přehled přídavných jmen obsažených v učebním souboru *Родыга нового* v jednotlivých dílech

Пříloha č. 1

Pracovní list č. 1

1. Вы сможете найти синонимы? Соедините слова из левого столбика со словами из правого столбика так, чтобы данные выражения образовали синонимическую пару.

1. вкусный	в) аппетитный
2. красивый	д) прекрасный
3. тяжёлый	а) трудный
4. хороший	е) добрый
5. ласковый	ё) добродушный
6. известный	б) популярный

2. Дополните предложения подходящим по смыслу словом. В некоторых предложениях может быть несколько возможностей.

1. Работа журналиста– это очень *трудная*, но *хорошая* работа. 2. Эти пирожки очень *вкусные* от них идёт *аппетитный/прекрасный* запах. 3. Мой друг очень *ласковый/добродушный* и *добродушный/ласковый* человек. 4. Никита Сергеевич Михалков *популярный/известный* русский режиссёр, который *известный/популярный* и за границей. 5. *Добрый* день! 6. Учительница задаёт сегодня очень *трудные* вопросы.

3. Дополните текст подходящим по смыслу словом. Что было дальше? Придумайте конец истории.

Наш папа очень *добродушный/ласковый* человек. Однажды он хотел обрадовать нашу семью и приготовить *вкусный/аппетитный* обед по *популярному/известному* китайскому рецепту. Он купил курицу, рис, разные китайские приправы и много других ингредиентов. Папа надел новый

красивый передник и начал готовить.

Что же случилось потом? ...

Pracovní list č. 2

1. Вы можете описать картинки? Попробуйте описать картинки, дополните к картинкам слова из синонимического ряда и затем дополните предложения подходящим по смыслу словом из синонимического ряда в правильной форме.

a) *хороший – красивый – прекрасный*

1. Сегодня *красивая/прекрасная* погода. 2. Папа подарил маме ко дню рождения *прекрасные/красивые* цветы. 3. Я получил от папы *хороший* совет. 4. Наш сосед – мой *хороший* знакомый. 5. Вчера мы смотрели в кино *хороший/красивый* фильм о жизни современной молодёжи. 6. „Тамара, вы очень *красивая* женщина!“ 7. В один *прекрасный/красивый* день она вышла замуж.

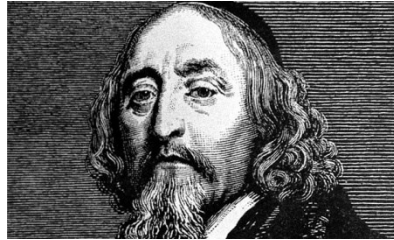
2) *длинный – долгий*

1. *Длинный* коридор заканчивается окном. 2. На середине узкой комнаты стоял *длинный* стол, за который мы сидели. 3. Чего они достигли за так *долгий*

срок? 4. Кончился *долгий/длинный* июльский день. 5. У Маши *длинные* волосы. 5. Папа купил себе *длинный* чёрный пиджак.

б) большой – крупный – великий – огромный

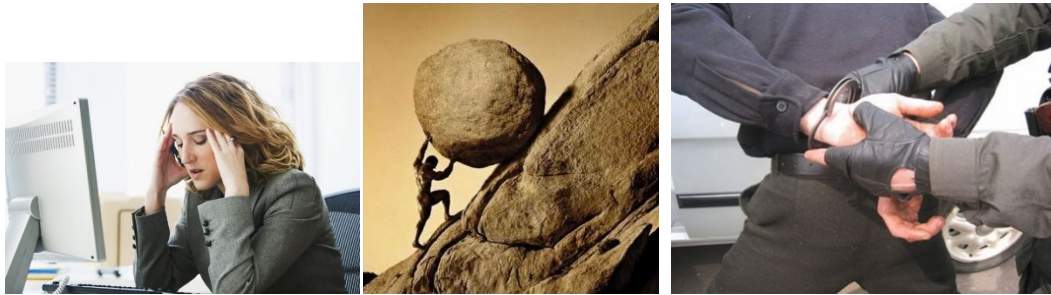

1. Мой папа работает директором *большого/крупного* завода. 2. У него *большая* семья. 3. А. С. Пушкин *великий* русский поэт.

4. Мой дядя живёт в *большом* доме. 5. В прошлом году имела эта песня *огромный/большой* успех. 6. Москва– *большой/крупный* город России.

7. Царь Пётр Первый был *великим* императором. 8. В Московском университете можно встретить многих *крупных* учёных. 9. Мы с ним *большие* друзья. 10. Названия стран мы пишем с *большой* буквы.

в) *трудный – тяжёлый – тяжкий*

1. Наш учитель любит задавать *трудные* вопросы. 2. Я хотел поднять *тяжёлый* камень. 3. Воровство—это *тяжкий* грех. 4. Работа учителя очень *трудная/тяжёлая*. 5. Ваня положил *тяжёлую* сумку на пол. 6. Это такая *трудная/тяжёлая* работа, для решения которой потребуется много времени и сил. 7. Задача была очень *трудная*. 8. На вокзал я должен был нести *тяжёлый* чемодан.

г) *горячий – жаркий*

1. Я люблю *горячий* чай. 2. Сегодня очень *жаркий* июльский день. 3. В классе началась *жаркая/горячая* дискуссия. 4. В Африке *жаркий* климат. 5. Он был весь *горячий*, и у него температура. 6. Сегодня *жаркий* и сухой воздух. 7. Последние ласточки залетели в этот *жаркий* край. 8. Не трогай утюг пока он ещё *горячий*.

Pracovní list č. 3

1. Подберите подходящие слова к приведённым синонимам и придумайте предложения с данным словосочетанием.

а) серый–седой

брюки, волосы, волк, борода, цвет, платок, глаза, пиджак, куртка

серые брюки, седые волосы, серый/седой волк, седая борода, серый цвет, серый платок, серые глаза, серый пиджак, серая куртка

б) чужой–иностранный

человек, язык, марка, мнение, партнёр, город, актёр, инвестор, писатель

чужой человек, иностранный язык, иностранная марка, чужое мнение, иностранный партнёр, чужой город, иностранный актёр, иностранный инвестор, иностранный писатель

в) карий–каштановый–коричневый

глаза, ботинки, волосы, брюки, борода, майка, брови, цвет, фломастер

карие глаза, коричневые ботинки, каштановые волосы, коричневые брюки, каштановая борода, коричневая майка, каштановые брови, коричневый цвет, коричневый фломастер

г) весь–целый

мир, тело, книга, день, час, фильм, вечер, месяц

весь/целый мир, целое тело, целый/весь день, целый/весь час, целый/весь фильм, целый/весь вечер, целый/весь месяц

д) длинный–долгий

волосы, ноги, день, коридор, брюки, фильм, очередь

длинные волосы, длинные ноги, долгий/длинный день, длинный коридор, длинные брюки, длинный фильм, длинная очередь

2. Дополните текст подходящими по смыслу словами из предыдущего упражнения.

Мой хороший друг Ваня очень любит читать детективные романы *иностранных* писателей. Однажды он мне рассказывал, что читал увлекательный роман о *чужих* людях, которые говорят на *иностранных* языках и ездят на машинах *иностранных* марок. Эти люди были преступниками, которых *целыми* днями преследовали полицейские. Мне кажется, что Ваня тоже хочет стать детективом, чтобы он также смог преследовать преступников в нашем городе.

Но когда я буду взрослой, я стану манекенщицей! У меня *длинные*, *каштановые* волосы, *каштановые* брови и очень *длинные* ноги. Я лучше всех знаю, какие цвета подходят друг к другу и очень часто говорю моей маме, что к *коричневым* ботинкам *серая* куртка совсем не подходит! Но маме всё равно! Она мне даже говорит, что её *чужое* мнение не интересует. Мне кажется, что я совсем не похожа на маму, потому что я просто обожаю моду и всё, что с ней связано.

3. Кем вы хотите стать и почему? Расскажите!

Pracovní list č. 4

1. Определите, можно ли подчёркнутые в тексте прилагательные заменить на предлагаемые под текстом синонимы так, чтобы значение предложения не изменилось.

Моего друга зовут Павел. Он очень умный, добрый и надёжный друг. Именно поэтому я выбрал его в свои друзья. Мы с ним очень любим смотреть интересные кинофильмы и познавательные передачи. Павел тоже очень трудолюбивый человек. Он с легкостью и элегантностью выполняет любую тяжёлую работу. У моего друга есть очень красивый мотоцикл. Нам летом очень нравится кататься на мотоцикле по большим и просторным улицам нашего красивого города. Я очень ценю и уважаю своего надёжного и доброго друга.

(По рассказу Сары, www.znanija.com, online)

a) умный–разумный–~~хитрый~~–мудрый

б) добрый–добродушный–хороший–добросердечный

в) надёжный–верный–безошибочный–~~легкомысленный~~

г) интересные–занимательные–увлекательные–~~приключенческие~~

д) тяжёлую–трудную–~~тяжкую~~

е) большим–~~крутым~~–обширных–~~великих~~

ё) красивого–прекрасного–очаровательного–~~безобразного~~

2. Опишите своего друга/подругу. Какой у него характер? Почему вы дружите? Что вы любите делать в своё свободное время?

Pracovní list č. 5

1. Вы умеете дополнить правильное слово? Дополните текст подходящими по смыслу словами из синонимического ряда.

а) красивый–хороший–прекрасный–приятный

Маша очень *красивая* девушка, которая часто получает *хорошие* оценки. В этом году она получила очень *хороший* аттестат и стипендию 20 тысяч рублей! Я ей говорил, что 20 тысяч это уже *хорошая* сумма, на эти деньги можно много чего купить, например духи, которые *приятно* пахнут.

б) плохой–неудовлетворительный

Уже целую неделю *плохая* погода и у меня *плохое* настроение, потому что завтра мы будем писать тест по математике и я должен готовиться, потому что не хочу получить *неудовлетворительную/плохую* оценку.

в) правдивый–достоверный–гарантированный

Иван Петрович - *достоверный* человек, который любит рассказывать *достоверные* истории из своей жизни о других *достоверных* людях, на которых можно всегда положиться.

г) важный–видный–серьёзный

У Бориса Андреевича *видный* пост, но тоже *важные/серьёзные* проблемы.

2. Вы использовали все слова из синонимического ряда? Попробуйте придумать следующие предложения и использовать слова, которые вы не употребили в упражнении 1.

Pracovní list č. 6

1. Вы умеете соединить имена прилагательные с существительными так, чтобы данное словосочетание имело смысл? Найдите к чешским словосочетаниям русский эквивалент и образуйте предложение.

великий прочный ласковый	вопрос цвет битва
известный ясный тёплый	писатель болейнь проблема
опасный крепкий безобразный	сон приём дружба
ужасный важный яркий	продавщица здоровье человек

slavná bitva

великая битва

slavný spisovatel

известный писатель

ošklivý člověk

безобразный человек

ošklivý sen

ужасный сон

vážný problém

важная проблема

vážná choroba

опасная болезнь

pevné zdraví

крепкое здоровье

pevné přátelství

прочная дружба

vlídná prodavačka

ласковая продавщица

vlídné přijetí

тёплый приём

jasná barva

яркий цвет

jasná otázka

ясный вопрос

Пříloha č. 2

Tabulka č. 1

První díl učebního souboru *Радуга по-новому*

Lekce	Seznam slovní zásoby	Rozšiřující texty	Texty k samostatné četbě	Pracovní sešit
3	вкусные, русский, русская	английский, немецкий, чешский, словацкий, французский, испанский		русский, английский, немецкий, чешский французский
4	горький, горячий, красивый, красный	больше всего		горький, горячий, красивый, красный
5	младший, старший	петербургский, киевский, молодой, подобный	тяжелый, опасный, будущий, чужой, ужасный, следующий	старший, младший
6	известный	международный	разный, знаменитый, лёгкий	
7	интересный, хороший	документальный, художественный, детективный, добрый,		интересный

		научный, замечательный		
8		ласковый, деловой, заботливый, уверенный, требовательный, смелый, романтичный, нежный, почтовый,	скромный, лишний, симпатичный, растерянный, счастливый	

Tabulka č. 2**Druhý díl učebního souboru *Радуга по-новому***

Lekce	Seznam slovní zásoby	Rozšiřující texty	Texty k samostatné četbě	Pracovní sešit
1	большой	физкультурный, компьютерный	целый, прекрасный, учебный, классный, прошлой	
2	контрольный, любимый, новый, плохой, строгий	иностранный, латинский, начальный, средний, неполный, полный, короткий, негосударственный, последний, нестандартный, обчный, частный, публичный.	московский, физический, подготовительный, студенческий, настоящий, африканский	контрольный, строгий, любимый
3	разный, лучше всего, проездной, торговый	главный, универсальный, городской, месячный, единый, конечный	особый, весёлый, здоровый	торговый, проездной

4	белый, жёлтый, голубой, дешёвый, дорогой, другой, зелёный, синий, удобный, чёрный, элегантный			белый, голубой, дешёвый, дорогой, зелёный
5	лучше всего, прекрасный	обыкновенный, богатый, сильный, звучный, православный, зимний, царский, изобразительный, дворцовый, древний, бывший, автобусный, пешеходный, маленький	крупный, важный, современный, полезный, политический, экономический, культурный, средний, европейский, квадратный, административный, исторический	прекрасный
6	иностранный, пражский, святой, современный, старинный	королевский, коронационный, самый памятный, значительный, государственный, парадный, традиционный, торжественный,	огромный, ччастливый, лучший, каменный, легендарный, древнехристианский, выставочный, самый сильный, духовный, простой	старинный, святой, современный, иностранный

		позднегоготический, высший, центральный, давной, удивительный, узкий		
--	--	--	--	--

Tabulka č. 3

Третий дил учебнои сублиру *Радуга по-новому*

Lekce	Seznam slovní zásoby	Rozšiřující texty	Texty k samostatné četbě, reálie a kultura	Pracovní sešit
1		картинная	практический, финансовый,личный, верхний,формальный, физический,поверхностный	
2	весёлый, высокий, длинный, карий, каштановый, коричневый, короткий, круглый, кудрявый, маленький, молодой, полный, похожий, приятный, прямой, светлый, седой, серый, спортивный, средний, старый, стройный, тёмный, худой	популярный, детский, золотой, левой, криминальный, подозрительный, толстый, сильный, слабый, лысый, пожилой, зрелый, юношеский, средний, смуглое, бледное, строгое, узкое, румяное, широкое, волнистый, гладкий,	одинаковый, пёстрый, общий, румяный, старинный, тёмноволосый, розовый, желтеющий, поздний, беззаботный, весенний, основной	весёлый, высокий, длинный, карий, каштановый, коричневый, короткий, круглый, кудрявый, маленький, молодой, полный, похожий, приятный, прямой, светлый, седой, серый, спортивный, средний, старый, стройный, тёмный, худой

		рыжий, густой, редкий, русый, живой, серьёзный, выразительный, тонкий, сильный, мозолистый		
3	национальный, фиолетовый, яркий, меховой	швейной, индивидуальный, молодёжный, трудовой, домашний, рабочий, вечерний, лыжный, праздничный, будничные, пожилой, бедный, определённый	отличительный, типичный, низкий, модный, выпускной, изящный, шикарный, шёлковый, цветочный, лесной, матовый, классический, подходящий, сезонный, натуральный, широкий, свободный, кожаный, однотонный, завязанный	национальный
4	боязливый, верный, взрослый, грубый, грустный, замкнутый, занятый, застенчивый, злой, знакомый, интеллигентный, нежный, общительный,	влюблённый, вежливый, справедливый, терпеливый, аккуратный, решительный, осторожный, воспитанный, нормальный, трудолюбивый,	печальный, молчаливый, родной, великий, мировой, одноименный, вечный, враждебный, западный, западоевропейский,	общительный, умный, интеллигентный, застенчивый, замкнутый а серьёзный, боязливый, злой, талантливый, счастливый,

	серьёзный, сильный, симпатичный, сложный, счастливый, талантливый, умный, честный	жизнерадостный, доверчивый, трусливый, ленивый, глупый, пессимистический, безымянный, указательный, сдержанный, осторожный, изогнутый, аналитический, завистливый	объективный, глубокий, общечеловеческий, экзистенциальный, межчеловеческий, лирический, производственный, штучный, творожный, плавленый, профессиональный, отвратительный, обаятельный, истинный, мучительный	знакомый, взрослый, честный, грубый, сильный, уверенный, добрый, прямой, нежный, симпатичный
5	великолепный, весенний, вечерний, восточный, вчерашний, глубокий, дневной, дождливый, жаркий, завтрашний, западный, зимний, летний, ночной, осенний, поздний, последний, северный, сегодняшний, солнечный, тёплый, тихий, туристический, ужасный,	облачная, сухая, туманная, пасмурная, переменчивая, устойчивая, сырая, ветреная, скверный, проливной, мелкий, кратковременный	видный, захватывающий, бесконечный, вольный, отрадный, приобретённый, прозаический, величественный, живописный, первоклассный, климатический, прибережный, курортный, среднегодовой, горный, целебный, живописный, уникальный,	зимний, летний, ужасный, весенний, осенний, вчерашний, сегодняшний, завтрашний, жаркий а холодный, утренний, вечерний, поздний, тихий, великолепный солнечный, дождливый, ясный

	утренний, холодный, южный, ясный		вечнозелёный, железнодорожный, сибирский, континентальный, географический	
--	-------------------------------------	--	---	--

Tabulka č. 4**Čtvrtý díl učebního souboru *Радуга по-новому***

Lekce	Seznam slovní zásoby	Rozšiřující texty	Texty k samostatné četbě, reálie a kultura	Pracovní sešit
1	бесконечный, быстрый, главный, европейский, известный, огромный, природный, сибирский, скорый, суровый, транссибирский, тяжёлый	ласкательный	азиатский, интенсивный, минеральный, заключённый, советский, раскинутый, разумный, активный, пеший, преодолённый, опытный, чудесный, медицинский, непромокаемый, резиновый, солнцезащитный	суровый, сибирский, европейский, известный, огромный, природный, транссибирский, мёрзлый
2	важный, многочисленный, скорый, окружающий, экологический, общеобразовательная	подписный, сельское, радиоактивный, атомный, мусорный, бытовой, безотходный	промышленный, коренный, нетронутый, космический, морской, средиземноморский, необходимый, порядковый, длительный,	экологический, окружающий

			противоположный, палящий	
3	паспортный, несчастный, одноместный, двухместный, расстроенный, свободный	достаточный, альтруистический, подлежащий, таможенный, уютный, крутой, мокрый	зарубежный, переоборудованный, военный, регулярный, внутренний, официальный, воздушный, конструкторский, исследовательский, регулярный, совершённый, реактивный, генеральный, собственный, акционерный, отечественный, пассажирский, межконтинентальный	паспортный
4	горячий, холодный, чёрный, минеральный, свежий, чёрствый	кудрявый, цветной, картофельный, столовой, чайный, газированный, яблочный, апельсиновый	распространённый, тушёный, жареный, различный, рубленный, разнообразный, овощной, сладкий, существенный, сытый, скверный, проезжающий, философский,	свежий, овощной, яблочный

			фантастический, последующий, сатирический, максимальный, гоголевский, бюрократический, абсурдный	
5	будничный, выходной, модный, однообразный, опасный, полезный, рабочий, творческий.	грандиозный, больной	религиозный, светский, учреждённый, церковный, воскресный, незабываемый, слепой, душевный	модный, творческий

Tabulka č. 5**Пятý дíl učebního souboru *Радуга по-новому***

Lekce	Učebnice	Pracovní sešit
1	славянский, трудный, филологический, педагогический, обязательный, коммерческий, естественный, инженерный, разносторонный, периодический, искусственный, нервный	филологический
2	одинокий, электронный, отдельный, кирпичный, удачный, близкий, дальный, незамужняя, холостой, разведённый, шумный, обручальный, медовый, свадебный, серебрянный, нравственный, испытанный, видный, состоятельный, полемичный, придворный, стеснённый, высокочинный, пореформенный, блестящий, родовой, фамильный, крестьянский, созданный, идилический, трагический, комический, продолжительный, неизглядимый, йтенистый, штукатурный, натопленный, изразцовый, хрустальный, гниловатый, дубовый, двустворчатный, полукруглый, заваленный, заячьи, головастый, угловой, бархатный, пристальный, тощий, гусиный, загадочный, странный	комнатный, просторный, удачный, кирпичный, сберегательный

3	олимпийский, пересаженный, рекордный, всесоюзный, трёхкратный, хоккейный, донорский, заразный, проибретённый, повышенный, незавидный, рефлекторный, футбольный, затерянный, хирургический, фигурный, велосипедный, конькобежный, финальный, вратарский, выдающийся, насыщенный, парный	
4	книжный, записный, визитный, рекламный, выгодный, специализированный, кредитный, нотариальный, консультативный, транспортный, переводческий, легкомысленный, скуповатый, скучный, хитрый, приличный, подчёркнутый, потребительский, растущий, массовый, пунктуальный, законопослушный, расчётливый, копировальный, предыдущий, продовольственный, малоблагоприятный, бумажный, высокотехнологический, продовольственный, легковой, програмный, ориентировочный, газетный, сопроводительный, платёжный, оговорённый, понесённый	визитный, книжный, женский, кухонный, иллюстрированный
5	антирелигиозный, тотальный, сказочный, своеобразный, районный, прощальный, бесспорный, певучий, умелый, гибкий, ловкий, послушный, вместительный, неичсерпаемый, дремучий, волшебный, речной, степной, волчий, могущественный, тягостный, правдивый, первоначальный	

